

HILA 4.0

priče nastale na Radionici kreativnog
pisanja *Hila* u Topolskoj 18,
sezona 2016/17

uredili
Srđan Srđić i Vladimir Arsenić

DAH

Ogi je žmirkajući otvorio oči. Svetlost ga je zaslepila. Soba u kojoj je ležao bila je bela. Na sebi je imao belu spavaćicu, a kroz veliki prozor okovan rešetkama, videlo se da je sneg prekrrio sve. Tako je zamišljao smrt. On, sam i okružen belinom. Skočio je iz kreveta i bacio pogled na ogledalo, štipajući se za obraze i cokćući. Ispustio je vazduh iz usta, koji je završio na staklenoj površini u vidu pare. Olakšanje je nastupilo, utom je ušla sestra.

– Gospodin Il je došao po Vas.

– Koji je danas dan?

– Petak.

– Zar ne treba da provedem tri meseca ovde?

– Gospodine, ne određujem koliko će neki pacijent boraviti u ustanovi. Moja je trenutna dužnost da Vas obavestim da se spremite, pošto ćete praznike provesti kod kuće.

– Sranje! Ko je to odlučio? Nisam platio da bi me vi brže bolje oterali!

– Molim Vas, smirite se. Politika ove bolnice je takva da većinu pacijenata puštamo kući u vreme praznika, kako bismo vam stavili karakter na proveru.

– Gluposti!

Kroz odškrinuta vrata ukazala su se dva tamna oka. U sledećem trenutku u sobu je ušao muškarac izražene vilice u ranim četrdesetim. Osmehnulo se i raširio ruke, kao da je spreman da privije u zagrljaj. Ogi mu je prišao oborene

glave, a ovaj ga je čvrsto obavio rukama.

– Dosta je bilo opiranja – reče Il. – Idemo kući.

– Znaš da ovo nije pametno...

– Budi bez brige, ja sam uz tebe. A večeras će doći i tvoja mama i Suzan.

Bilo je oko podne. Napolju je toliko napadalo da se činilo kako se ljudi kreću kroz rovove iskopane u snegu. Grane borova i jela savijale su se pod zimskim teretom, dok je slab vetar raznosio pahulje s njihovih vrhova, koje su potom padale po šoferšajbnama parkiranih automobile. Ogi je sve vreme gundao, gegajući se uskom stazom do kola. Povremeno se oslanjao na Ila, koji je išao ispred.

– Jebem ti! Zamisli da slomim nogu, siktao je Ogi.

– Ništa nije isključeno, s obzirom da si nabio te crne naočare, pitam se kako išta vidiš – smeškajući se, Il je provocirao. Seli su u auto i krenuli.

Put je bio čist, ravan i obrubljen četinarima. Obojica su ćutali. Tišinu je prekidala pesma s radija, Frenk Sintara “Let it snow”.

– Da li su ti dali nešto za mene?

– Jesu, ali to piješ samo u slučaju fizičke krize.

– Mislim da ovo neće izaći na dobro.

– Molim te nemoj da misliš. Razvedri se. Božić je, pomisli samo na trpezu koju će pripremiti tvoja mama, ako ni zbog čega, onda zbog toga vredi živeti.

– Znaš li da veliki ljudi umiru na velike praznike?

– Ne znam. Ko još misli o smrti na današnji dan...

– Baš zato. Kad jednom osetiš njenu blizinu, od tada ti stalno dahće za vratom.

– Sto puta smo razgovarali o tome. Kada bi barem malo postao optimističan...

– Viđaš li se s nekim od kako sam otišao?

– Zaista si neverovatan?! Ne.

– Rekao sam ti da počneš da tražiš, bar da imaš rame za plakanje kad ja pandrknem.

– E sad je stvarno dosta– podviknuo je Il– Zašto želiš da se svađamo! Zar ne možeš jebeno da se opustiš i uživaš bar malo čiste glave!

– Zaustavi auto!

– Umoran sam od scena.

– Zaustavi auto!

Kočnice su zaškripale. Ogi je izašao napolje. Sa desne strane puta sada se prostirala ravnica čije su se ivice u daljini spajale s belinom neba. On je zagazio u sneg. Il je sedeo u kolima i gledao napred. Udahnuo je duboko, ubacio u brzinu i dao gas. Potom se nanovo čula škripa kočnica i udaranje lima o asfalt. Ogi se okrenuo i pokušao da potrči do mesta gde su ležala kola izvrnuta na krov, ali su mu to otežavali nanosi koji su lenčarili uz cestu, čineći kretanje nestabilnim. Bilo je kasno.

Marina ČOVIĆ

NE SE LJUTIT!

Moj otac je stalno govorio da je sve stvar ravnoteže. Ni previše ni premalo, kako u jelu tako i u svemu; budi dobar prema drugima, jer tako je jedino pravedno i od Boga, iako on u istog baš u tom obliku i ne vjeruje.

Nikad ne radi ništa očekujući zahvalnost, inače ćeš biti razočaran.

I da se sve, ovako ili onako, ipak jednom vrati.

Radim, posao je zapravo bio prvo mjesto sudara s realitetom, i to u firmi koja konstantno širi pipke. Brate, više ne raspoznajem ljude po hodniku, nit se više pozdravlja ko što je prije bio red pozdraviti, posebice one starije, pa šta ako su ti nepoznati? Ova sad extra pametna balavurdija prolazi kraj ljudi kao pored zida. Nisam jedina to primjetila.

Kaže jedan od ovih naših iz vertikale - tako su naime poredani, jedan drugome iznad glave: „Vi stariji morate ih naučiti“, i dobroćudno se nasmije. A ja se sve nešto mislim, brate mili, a u šta si ti gledao tijekom onih šest razgovora koje imaju proći prije zaposlenja. Ali, ne kažem ništa jer sam naučila, i ćorava kokoš nabode jednom, pa gdje ne bih ja poslije izdašnog tretmana kod Duhovnog Vođe u trajanju od četiri godine.

Naši sastanci izgledali bi tako da sjednemo u krug, a ovi što Božemiprosti ne dođu deset minuta ranije - ima da stoje, jer nema dovoljno stolica. I onda Vođa krene. On iskreno traži da mu kažemo svoje mišljenje u vezi čega smo se već sastali tom veselom prilikom. Ne zahtijeva, nego lijepo moli jer on je fin i kulturni čovjek – gospodin. Kako sam ja spadala u ove Božemiprosti, završila bih nekome iza leđa s dobrim pregledom na sva konstipirana lica i nervozne noge koje su skrivali stolovi. Zatim bi počelo.

Streljotka pogledom.

„Nitko? Ništa? Šta stvarno?“

Na licu bi mu se ukazalo golemo razočaranje, da prosto čovjeku bude milo. I tu bi se netko redovito zajebao i krenuo zamuckujući da govori, a onaj do maloprije razočarani pogled transformirao bi se u žar u očima, kakvog su vjerojatno imali svi gorljivi pravednici što su palili vještice na lomači.

„Aha“, zaključio bi prije vremena mišljenje kolege koji mu je očito previše išao na živce ili mu se samo pripisalo, jer ipak je to bio čovjek u svojim šezdesetima, a oni znaju imati tih problema.

„Dakle“, stavio bi naizgled zamišljeno ruku na bradu. „Vi kolega mislite da mi trebamo tražiti povratnu informaciju od našeg kupca u vidu nekakvih anketa?“

U sobi tajac.

Frknuo je.

„Kao da smo kakav ured za statistiku? Ne skupina visoko obrazovanih inženjera? To mislite kolega?!“

Već pri kraju prve rečenice bilo je evidentno da rukom, ne baš tako uspješno, ne kažem da se uopće i trudio, skriva posprdni osmijeh na licu.

Kolega bi, koji je već na tapetu trenutno, krenuo zeleniti. Dala bih se kladiti da mu je bilo taj tren u glavu zaviriti da moli Boga da se zemlja otvori, jer bilo je očito

- ovo će potrajati. Vođa voli dugo i polako, nekoliko puta nam je to već u „neformalnoj zafrkanciji“ spomenuo.

Brzi pogled po prostoriji dok mi se želudac buni.

U tim trenutcima bi se nepogrešivo pokazali alpinisti, oni rektalni¹. Dakle, alpinisti su svi odreda zrcalili Vođin kes na gubicama, odskačući od nas ostalih posranaca sretnih što se trenutno ne zelenimo. Poslije takvih brainstorminga izišla bih iz prostorije sa žarkom željom da se operem - ribačom četkom po mogućnosti, jer sam imala osjećaj da svjedočim silovanju, a ništa ne činim kako bih ga zaustavila.

A ja sam jaka, znate – ono baš extra.

Najljepše je bilo gledati kad se Vođa obruši na nama drugog po redu najdražeg kolegu koji je zapeo negdje na putu od „radnika“, u njegovom slučaju su navodnici neophodni, do iduće zvijezde u vertikali. Tu smo se jedino slagali mi posranci i alpinisti. Taj ga je volio zabijati s leđa. Naime njegov kum, visoko u zvijezdu Oriona gurao ga je koliko se dalo, ali povelika čovjeku guzica. Tako da osta mače vječno visjeti negdje između dva svijeta.

Dakle, nakon što bi mu Vođa na kakvom sastanku ili javnom mjestu oprao uši, ne kažem da nije bilo razloga, on bi jadan u želji da pokaže ovome koliko ga zapravo cijeni i kako brzo upija to isto napravio s prvim posrancem koji mu naleti.

Psiho - tako smo ga zvali, jer je govorio bolesno tihim glasom i redovito nam se iza leđa šuljao, a zaključili smo da je to zato kako nitko ne bi čuo što on zapravo misli i radi pa ga kasnije ne bi mogao uhvatiti ni za glavu ni za rep ili božemprosti reći kako je nešto pogriješio.

¹ Termin koji je upotrijebio bivši pjevač Bijelog Dugmeta - Tifa za vrijeme gostovanja u jednoj emisiji kako bi od milja imenovao specifičnu skupinu ljudi koji su ga okruživali dok je bio na vrhuncu slave.

Baba je završila u bolnici. Nije trebala. Nije trebala ni umrijeti, ali stric je rekao toga dana u dva kad me nazvao na posao da sjedamo u auto i dolazimo. I da nije sigurno da ćemo stići na vrijeme.

Vođu nisam vidjela u uredu cijeli taj dan i kako sam mu mogla reći? A šta ja znam je li on uopće na poslu ili bolovanju – ta je moja pretpostavka kako se kasnije pokazalo bila ravna teškoj uvredi - ta kad je on bio na bolovanju?! Njega nema na poslu, iako su mu osobne stvari za svaki slučaj noću-danju tu, iz nekih sasvim drugih razloga. A Psiho me saslušao neobično obzirno, šokiran valjda iznenadnom bujicom emocija i, čim sam stala da uhvatim zrak, ispalio: „Idi, naravno.“

Baba nije umrla u ta dva dana što me nije bilo, ali izgleda da u našem odjelu nešto jest. Kad sam se vratila, na silu doduše jer mi Vođa nikad zapravo nije ni odgovorio na email u kojem ga molim za razumijevanje, jer ova jebiga nenajavljeno umire i treba ipak otići preko granice, u drugi grad, i znam da imamo posla, ali nas je tu dvadeset kolege će, i moj dio..., neće zamjeriti..., e jebi ga, al' on jest.

Nepoštovanje, napisao je. Nisam mogla dignuti slušalicu i nazvati? Kolegice treba porazgovarati o Vašem načinu komunikacije, Vi imate problem, a Psiho je rekao, kad sam mu se - maltene u stanju psihičkog rastrojstva, došavši ravno s autobusa, još u mislima na intenzivnoj gdje moja mater, pardon baba s cijevima iz svih mogućih rupa leži bez svijesti - mislim da me nije ni prepoznala; došla požaliti: „Zar se nisam upravo njemu obratila za dopuštenje? I odakle odjednom ovo, zašto sam morala trčati nazad, ta imam slobodnih dana, ne želim da ona umre dok ja nisam tu, ne bih to sebi nikad oprostila.“

Saslušao me ne trepnuvši, potom je svojim milozvučnim glasom odgovorio: „Tako je, meni si rekla. Ali, zna se procedura i kako to ide.“

I još je dodao, dok sam ga zabezeknuto gledala: „Ne bih ja oko ovoga dramio. Napravi mi, kad se raspremiš, onaj izvještaj za sastanak u podne.“

S vremenom je išlo gore. Taj dan je zakazao ad hoc sastanak u 16:00 i poslao mi poziv u 14:00 iako sjedim, nažalost, metar i pol od njega. Moja godišnja procjena učinka. Ah, a ja u 16:00 zakazano u doktora.

Dok sam mu objašnjavala gledao je u laptop, zarežao da zašto mu to prije nisam rekla. Mozak je već tad razumio da valja šutjeti, ali onaj blesavi dio, ti fucking osjećaji, bijes koji bi izazvao u meni; Bože, nikako da shvatim.

Pomakao je sastanak u pet. Čekao za stolom u dugom crnom kaputu da se vratim. Kad sam ga pozdravila i krenula svlačiti jaketu, zgrabio je torbu i dobacio na odlasku:

„Sutra ćemo, moram ići.“

Naravno da nismo.

„Ne treba mrziti čovjeka, nego njegova djela“, rekao je svećenik.

I predložio mi da se uključim u nekakav humanitarni rad. Evo, djeca u Africi za pet kuna žive čitav tjedan dana u misiji s kojom on surađuje i koja gradi škole; trude se da im naprave nešto od života, daju im bar priliku. Trenutno su u fazi razmatranja gradnje novog objekta i baš bi im koristilo moje znanje građevinca, što im ne bi dala ruke?

U trećim zemljama svijeta obrazovanje očito vrijedi.

Bog dakle, neće pomoći.

Svi znaju, svi šute. Jesam u nekom lošem filmu? A zašto je onda Vođa još tu? I to na takvom mjestu? Šta nije kolegici iz odjela sistemaša dok se naginjala razvlačeći

kabele ne bi li mu opremu povezala rekao da bi je tako rado, iz ovih stopa, tu na stolu razvalio?

Pokušavam organizirati pobunu na brodu Bounty, ali posranci se izmiču.

Shvaćam ih, nemaju hrabrosti nego da me izdaju. Koga će, pitam se, idućeg odabrati, kad mene više ne bude?

Nas je puno kolegica. Firma pazi na jednakost i ostale forme. Nažalost, problem kod kolegica je taj što se nemilice razmnožavaju. Da stvar bude gora, ta njihova derišta u jaslicama, vrtiću, školi ili gdje već jesu dok one rade, svakog đavla pokupe. Tako smo se zatekli jednom u njegovoj kancelariji, dok sam u strahu objašnjavala kako ide nova sezona vrtića i ukazivala na vrlo veliku vjerojatnost skorih bolovanja, jer ne znam kako dođosmo do toga da me upozori na vrišteći broj dana bolovanja - najviše od svih kolega! To što imam najmanje dijete očito nije imalo nikakve veze. Ja ko ja, opet stadoh da objašnjavam. Ljuti ga to, znate, ta nije on od jučer, ni vesla sisao i njegova djeca su mala i šta ja mislim tko njih čuva? Pa one same sebe čuvaju, on i žena nemaju nikoga, pobogu! I kako on nikad ne izostaje? Riječ je o kulturi uzimanja bolovanja naprosto i on u skladu sa svojom rolom istinskog Vođe ima zadatak da nam to i objasni, svim ženama kako se naknadno doznalo, ponaosob jel, malo smo priglupе pa valja svakoj posebno.

Još je dodao: „A šta Vam muž radi kolegice, zašto on ne uzme bolovanje?“

U ovom trenutku osjećam potrebu da kažem o naravi svog posla. Ja glupača spremala sam se za stručni ispit stavljen u godišnjoj procjeni svima za cilj, za vrijeme porodiljnog - šest mjeseci, literatura od osamsto strana. Dijete spava, ja listam. Davno sam s fakulteta izišla, ali đava' mi nije da mira, znala sam - pričepit će me čim se

vratim. I položila! A njemu je to važno. Ima alpinista koje on gura i za koje jedva čeka da to riješe, ali brate šta kaže jedan od njih: „Neće ide“.

Prolaz 97%! A šta nije logično potom tražiti da radim posao vezano za to?

Izgleda da ne.

Za mene su po povratku s porodiljnog bile rezervirane statistike i tablice koje Psiho zbog pustih obaveza jednostavno nije stizao.

Jedno vrijeme sam razmišljala da gradim karijeru među kontejnerima, a šta? Skupljati boce je pošten posao. Zar bi mi dijete to zamjerilo? Kredit mi je uporno visio nad glavom, dok sam od bijesa i nemoći tukla po šoferšajbi auta kad bih dolazila kući s posla.

„Pomoći ćemo Vam, naravno“, rekli su iz Sindikata. „Dajte obrazložite rečeno mailovima... da, da on će potom dati svoj odgovor, pa ćemo se svi skupa očitovati... ako zatreba opet ćemo Vas kontaktirati... koji sastanak... zaista teško je reći koliko će sve potrajati...“

Kako sam pobjegla? Ne znam. Taj čovjek me na kraju spasio, niti jedan normalan put ne bi dao normalne rezultate. On nije zaboravio moje početke.

„Nitko neće da stane uz mene“, zavijala sam u njegovoj kancelariji.

Neka su čudna zračenja u okolici, izjavio je staloženo, pruživši mi paket maramica. Okrenuo se s rukama u džepovima prema gigantskoj staklenoj stijenci, dajući mi vremena da skupim razvodnjenu šminku s lica.

„Bolje da nema nikoga, kad dođe stani-pani svi se razmaknu i čovjek ostane sam. Ovako odmah znaš na čemu si. Olakšali su ti posao.“

Šutjela sam. Svejedno me grizlo.

„Ja sam vječito svom nadređenom kontrirao.“

Gledala sam u njega kao u Boga.

„On je to znao cijeniti. Vidiš gdje sam.“

A vidi gdje sam ja, pomislila sam.

„Bilo bi bolje za firmu da ovo ide regularnim putem“, pogledao me značajno.

„Recimo da je situacija u mnogome nalik krivo dosuđenoj nogometnoj utakmici.

Znaš da je bio prekršaj i da sudac nije odradio svoj dio kako spada. Ali, svejedno si izgubio, i dok se to dokaže kod odgovarajućih tijela - prođe voz.

A pitanje je koliko se čovjek u procesu potroši.“

Posranci su redom svi mene zvali prilikom bježanja u druge odjele. Njih pet. „Pomozi“, govorili su, “kako si ti uspjela?“ Zatim bi nadugačko objašnjavali uznapredovale metode Vođina educiranja. Jer on zapravo to radi - uči ljude, na način kojim bi i vlastitu djecu, samo su neki glupi i to ne vide. Ili su jednostavno preprkosni i nedokazni, tipa ovih njegovih iz prvog braka s kojima više ne govori.

Od kolegice A. sam najviše očekivala. Znam točno što se sve događalo još dok sam bila u odjelu. Bile smo otprilike jednakog staža i godina, zbližile se na zadnjem terenu, bar sam ja tako mislila.

Poslije mi je pričala kako joj je oduzimao od plaće po sto kuna svaki mjesec nakon što je rekla da se prebacuje u drugi odjel i to na ime satnice noćnog dežurstva, da je previše prijavila, nije u skladu s firminim propisima o prekovremenom radu.

Kolegica ima divne, duge trepavice i kad njima zamahne sve se od posranaca do alpinista po podu povalja i kaže joj šta god je zanima. Eto ispade da su i muški kolege

jednako sati za isti rad prijavili. I vara se tko misli da je išta od toga išlo u Vođin džep. Ali, imao je potrebu da joj da do znanja, sve naravno u duhu svoje uloge.

Jedno mjesec dana je uporno razbijala glavu hoće li ga prijaviti. Kome će vjerovati? Šta je on u stanju sve reći? Je li spremna kroz sve to prolaziti?

„Još je tu, nakon svega“, rekla je zureći u mene kao da sam spomenik nedovršenu poslu.

Opet su me sjebali zrcalni neuroni.

Nisam čak izjavila ni ono: „Jesam ti rekla“, koje sam tako dugo u sebi podgrijavala.

Sad je u redu.

Jedno vrijeme sam se konstantno štrecala – reziduum sindroma gonjene zvijeri. Ljudi ne razumiju, bilo je pitanje što ako me ovdje dočeka novi Vođa? Nitko nije garantirao da će biti normalno. Što ako bude isto? Moglo je, kako ne – u tolikoj firmi, naprosto je neizbježno. I moj dobrotvor je rekao: „To je to, ako ovo ne bude išlo, očigledno je do koga je.“ Noge su mi se odsjekle.

Novi kolege su osjetili.

„Čemu taj obrambeni stav?“ pitali su.

Ispočetka bi mi dobacivali da nisam Alija Sirotanović i zašto lopatom uzimam posao. Nisu znali da se čovjek i s deset godina staža u istoj firmi mora dokazati, jer svih deset prije, čak i onih extra zdravih prvih sedam kod dva različita vrhovnika koji su zaključili kako sam zaradila dobru godišnju ocjenu, bonus i povišicu, sve to pada u sjenu Vođine deklaracije neradnika i konfliktne osobe.

Bivše kolege, odjel, prostorije i uopće taj dio zgrade sam zaobilazila ne bi da je u pitanju kakva zaraza.

Jedan dan, friško nakon svega, povirio me njegov vrhovnik, tako je rekao, ali ja to nisam znala kad sam ga

ugledala - valjda sam se štreknula, nelagoda se mogla opipati, tijelo se u grču sjetilo svega. Iznenadio se, on to tako ne pamti. Brzo se izgubio.

A došao je, znam to, jer su i njega na kraju izribali jer je dopustio da se odnosi toliko zakompliciraju, pa čak i da sam najkrivlja na svijetu što to o njemu govori kad nije u stanju čovjeka maknuti iz pat pozicije godinu dana? Ubio ga „ignore princip“ koji tako rado koristi.

„Kolegice, ja imam stopedeset ljudi ispod sebe!“ brecnuo se u jednom od tih pomirbenih razgovora koje je valjalo odraditi s njim da se forma zadovolji. „Ta ne mogu se ja na tu razinu spuštati.“

A sad ga eto u pokajničkom pohodu.

E, vala!

Jedan dan ukazala se prilika za razgovor s pravnicom iz Sindikata.

Sve je gotovo, znam. Ali, ja se nisam obranila. Takorekuć sam pobjegla. Šta ako se opet nađem u takvoj situaciji? Moram znati što mogu napraviti osim migoljiti se pod njegovom čizmom dok on zadovoljno govori: „Ne se ljutit, kolegice.“

Žena me gledala u čudu. Mlada, zgodna, nadobudna. „Ma gledajte, takva situacija je nepojmljiva u našoj firmi. Zašto niste reagirali? Naravno da bi Vas zaštitili. Pa firmi je u interesu da ima zadovoljne i motivirane zaposlenike.“

Kolegica naime funkcionira u ekosustavu glavne lokacije, gdje vrhovnici i obični ljudi imaju puno više prostora za širenje, posljedično manja je frustracija.

Nije vjerovala ni u slučaj s valjanjem po stolu. „Naprosto nemoguće“, rekla je. „Takvo što sigurno nije došlo do direktora. Inače bi on svakako reagirao. Ovdje se drži do dostojanstva radnika. Zašto svi šutite, ako je tome zaista tako, bit ćete zaštićeni?“

„Što se zatim događa? Mogu li dobiti otkaz ako on uspije nekako prikazati da ništa od tog što govorim nije istina, jer nemam svjedoka, sve je rečeno i napravljeno u četiri oka?“

„Ne, naravno da ne. Već sama činjenica što nije samostalno uspio riješiti tu situaciju na zadovoljavajući način, pokazuje nedoraslost funkciji koja mu je dodijeljena; dakle u principu to je minus za njega.“

„A dokaže li se da sam ja u pravu, šta onda? Hoće li dobiti otkaz? Jer ja ne mogu nositi taj teret na sebi, koliko god mi on prisjeo; ima obitelj, malu djecu - iako ne znam tko bi ga uopće mogao voljeti, ali evo...“

Prešutjela je ono prvo što joj je došlo da kaže. Dobro je odabrala zanimanje. Ja sam s druge strane sa svojim osjećajem ravnoteže trebala biti teta u vrtiću. Tamo bi se uklopila.

„Da“, nastavila je, „naime jedino postoji opcija kako je taj čovjek firmi toliko dragocjen u smislu donošenja velike količine novog posla i da na račun toga neće biti sankcioniran onako kako bi netko drugi na njegovom mjestu bio. U tom slučaju se gleda dotičnog radnika maknuti utiho s ciljem saniranja dalje štete, a njega jednostavno tolerirati. Na neki način rješava se simptom, a ne uzrok. S tim da moram naglasiti kako je takvih slučajeva u našoj firmi jako malo.“

Tad se sjetim nas šest padobranaca na hladnoj ruskoj zimi, sredina dvanaestog mjeseca. S toliko ljudi se odjel zametnuo. Pa je došla nova tura od još deset drito na teren da se pridruži nama iskusnima koji smo već postavili čvrste temelje u nekoliko mjeseci. Na terenu sam prvi put ukrstila rogove s njim.

Rekao mi je, dok sam se još trudila ne zaratiti: „Žena mi danima jebe mater što sam došao ovdje da sastančim. Treba ih slomiti da nam odobre još ljudi, a ona je dolje ostala sama s njih dvije u varičelama.“

Poslije, kad smo sjedili na kavi ispred recepcije, komentirao je djelatnicu iza pulta i njenu punu, oblu suknju. Bit će sam se na to trebala nasmijati. Jebi ga, humor mi nikad nije bio jača strana.

Kad smo se vratili kući, stvar je eksponencijalno rasla.

Trenutno je to sila od devedeset novih ljudi raspoređenih u tri odjela i Vođa prikazan tijekom te power point prezentacije, na svečanom sastanku zaposlenika, poput sveca u kućici poviše svih njih.

Šta jest jest, to mu se mora priznati, za razliku od većine vrhovnika bio je dobar u izbijanju love i novih poslova potencijalnim klijentima.

U redu je – zaista. Već pet godina je prošlo i ja sam dobro. Skroz sam se oporavila. Čak se i šalim s kolegama. Na prvu je bilo jasno da među njima nema posranaca, kaže se i više nego što treba, kako vrhovniku tako i drugima. Ovdje je vladao isključivo kodeks čopora, pardon tima. Posve jedna druga životna filozofija.

Gonjena životinja se vremenom opustila i uklopila.

Saznala sam slučajno, za vrijeme godišnjeg. Sretih bivšeg kolegu s Psihijatrije kako smo nekad zvali odjel gdje smo skupa radili. Na njegov račun smo redovito zbijali viceve s Ciganima, kako mu se ćaći izvinjavaju kad pozovne na vrata ne bi li kišobrane prodali: „Brate, nisam znao da ti tu živiš...“

Sretan je govori, u novoj firmi, ne ponovilo se više nikad onako; pokazuje mi svoje plavo dijete.

„Gdje ga nađe?“ pitam, sva zadovoljna, a njegov izraz lica odaje da mu je dosjetka odveć poznata.

„Čuo sam“, kaže mi, gurajući dječja kolica naprijed-nazad u mjestu.

„Šta?“ gledam začuđena.

„Pa to, da je Vođa imao moždani.“

Jednostavno ga nisam mogla sakriti. Hvala Bogu na velikim ušima.

Kolega je otišao, iznenada mu se žurilo, dijete plače i tako to.

Zvala sam okolo posrance da vidim je li istina? Čudovište je nestalo?

„To nije za tebe dobro, unižava te“, rekla je draga kolegica B. blagoslovljena tek brzim tečajem kod Vođe u trajanju od devet mjeseci, i još je dodala kako su ljudi iskreno bili utučeni te da je izgleda bio odličan prijatelj onome koga je volio.

Tu sam se zamislila. Sigurno je kolega C. plakao. Njega je čitave dvije godine slao na teren da skuplja dnevnicke ne bi li se duga i žene riješio.

Napomenula je i kako Vođine curice nisu prestajale plakati. Žicnulo me, ne mogu reći da nije.

Tu sam se sjetila kolegice D. tada friške pripravnice koja je baš jednu od njih, neobično sitnog, porculanskog lica, kad bi ju brižni tata doveo iz vrtića petkom oko podne; čuvala, zabavljala, crtala i bojala s njom na svom radnom mjestu.

On je za to vrijeme odrađivao važne kave i sastanke.

Kolegica D. koja je za njega, kad ne bi stigao na vrijeme, sklanjala kolače u ladicu svog radnog stola na obaveznim, dobrovoljnim čašćenjima petkom gdje smo slavili duh zajedništva: sretni i zadovoljni. Ona je zacijelo također bila potištena. Eno je danas koordinator nijebitnočega. Izdržala je čitavu godinu dana iskušenja i testova. Brate, ako ćemo pravo, rolu je i zaslužila.

Na koncu je Vođi ostala gomila mladih. Prosjek godina dvadeset i šest. Riješio se krivih Drina, dobro skoro svih, uvijek je bilo mazohista, od luđeg ima luđi. I šta - kad stariji od njih mudro šute zar bi pripravnici trebali išta reći?

Pogledala me s takvim žaljenjem da mi se želudac okrenuo.

Ja sam dobra osoba, stvarno jesam. Nosim robu za izbjeglice, ja to sve razumijem, sve te sjebane i potlačene. Osjećam krivnju u prisustvu onih koji imaju manje nego ja. Dajem ljudima po cesti, puštam babe da sjedaju na moje mjesto u autobusu. Zbrinjavam napuštene životinje.

Al ovo... ovo ne ide iz mene, pusta nemoć me ubila.

A ja sam inače jaka, znate.

Doista jesam.

Sretoh u prolazu jednog od svojih bivših kolega s faksa. On radi vrata do Vođina odjela specijalaca.

Čuo je da je izbila svađa nekoliko dana prije - Vođa u naletu bijesa na sastanku s dvadesetak vrhovnika poslao glavnog direktora u: „pizdu mile materine“ jer mu nije dao zeleno da zaposli nove klince i proširi svoje carstvo. Takva je bila trenutna politika firme, ništa osobno. Jebi ga, ne razumiju oni njegovu srčanost.

Plus, Vođa nikad nije trpio tuđa pravila.

„Ma daj molim te, to su glupe priče, ako iza toga nije zaslužio nogu, pravo ne znam šta bih rekla...“

„Navodno da je došao glavom i bradom šef HR-a uručiti mu opomenu pred otkaz nakon toga.“

„Opomenu pred otkaz?! To je za opomenu?!“

„Znaš, jedina razlika između nas dvoje jest kad ja vidim da je zid pretvrd prestanem udarati.“

Nasmijao se i otišao.

Svake godine imamo božićnu akciju. Ljudi predlože kandidate, tj. obitelji i pojedince za koje vide potrebu, slijedi glasanje kome ćemo te godine pomoći, jer uvijek je opcija previše, a u posljednoj fazi skuplja se novac u tri kutije.

Kako je kod nas puno zaboravnih, zadnji dan akcije pošalje se podsjetnik, a sutradan dođe obavijest koliko se za koga skupilo. S tim da svake godine firma malo nadoda jer je tako socijalno osviještena i drži do ljudi.

Sudjelujem redovito, kako ne, ali u davanju para, na glasanjima se ne pojavljujem. Prvo, jer nema u meni mjesta za tuđe sudbine, a drugo teško se nosim s idiotskim izjavama određenih pojedinaca.

Te godine je stigao email da se ovaj put iznimno skuplja za božićne darove dječice našeg dragog nedavno preminulog kolege.

Dugo sam gledala u njega.

Onda se povela priča među kolegama. Pa naravno da svi misle kako to nije u redu, izjednačiti nekoga tko je bolestan i treba na operaciju ili recimo gladan s djecom kojoj ćemo eto darovima tatu nadoknaditi. Nemam ništa protiv djece, dapače osjetljiva sam na njih, posebno male curice, ali ovo je sprdnja. Svi oko mene su se složili. Dakako, ovima u Božićnoj akciji nitko ništa nije rekao. Ljudi su pametni. Čuvaju se.

Napisala sam im da nije u redu. I zar misle i u tu kutiju dodati šta novaca od firme? Pored ljudi koji su u ljutoj potrebi?

Odgovor je glasio:

Većina je tako predložila, zapravo najviše prijedloga stiglo je upravo za tu svrhu, a mi iz Božićne akcije nismo u tome vidjeli nikakav problem.

„Da“, rekla sam naglas.

Pet minuta kasnije stigla je poruka od kolegice A.

Pisalo je:
Jesi li vidjela?!

Policijsko auto parkirano tik do firme to jutro izazvalo je opću sablazan.

Brzo se pročula vijest o krađi.

Kutije su nestale taman dan prije nego je akcija trebala biti gotova. Ispitivali su ljude po katovima, i to se rasteglo, jer kako rekoh firma je proširila papke posvuda. Kad je došao red na mene, rekla sam da mi ne ide u glavu, mislim ne znam zašto nas ovoliko maltretiraju, iznenadili su se - valjda smo zato razgovarali malčice duže od ostalih...

Poslije sam sa starijom kolegicom komentirala da otkud bih ja znala gdje je nestalo tih deset tisuća kuna, garant ih je maznuo netko od ovih novih genijalaca. Do jučer smo novčanike držali slobodno po stolovima, laptope nezaključane preko noći, a sad zaveži ovo zaključaj ono, maltene gledaš tko će te s leđa...

Prošlo je od toga i godina. Vremenom se prašina slegla. Od tad se kutije zaključavaju u sef kad ode ekipa iz Božićne akcije. Kolale su svakakve priče, ali okrutnog lopova nikad nisu našli. Postojale su indicije, međutim ne i čvrsti dokazi. Policija još uvijek vodi slučaj otvorenim. Dapače, policajac je rekao kad smo drugi put pričali da se lopovi većinom sami spotaknu, ne mogu izdržati da se negdje ne pohvale ili bar sebe nagrade. Složila sam se: „Gledam i ja serije“, rekoh.

Kolegica A. me nekad zovne na kavu, u ime loših starih vremena. Ona voli putovati. Sama je, ima vremena i novaca, zašto ne? Uživam i ja kroz nju.

Ove godine je bila u Africi, u malom selu blizu Ruande. Nije mi jasno kako možeš sam odabrati mjesecima primati nekakva cjepiva i brinuti se o proljevu i ne znam ti već čemu sve ne što tamo možeš zaraditi, ali dobro kažem, nismo svi isti.

Pričala mi je o njihovom srdačnom dočeku, fali joj to u životu znam, da je netko srdačno dočeka, o fra Nikoli iz misije i njegovu pokretačkom duhu. Kaže da ne poznaje riječ: „Ne“. Donijela mi je narukvicu. Rade je djeca iz sela. Ona koja još nestrpljivo čekaju da krenu u tamošnju školu na kojoj je velikim slovima iznad vrata pisalo: „Ravnoteža“.

Neposredno prije majka mi je darovala knjigu „Bolest kao put“². Knjiga mi je valjda trebala reći sve ono što ona nije znala ili je možda osjećala da ne može.

Na prvoj stranici koju sam nasumice otvorila pisalo je:

„Bolest znači stavljanje u pitanje jednog dotad izbalansiranog reda. Poremećaj harmonije odvija se, međutim, u svijesti na razini informacije, a u tijelu se samo pokazuje...ono je pozornica na kojoj slike svijesti dolaze do izražaja. Ako stoga neki čovjek u svojoj svijesti dospije u neravnotežu, ona će na njegovom tijelu postati vidljiva i moći će se doživjeti kao simptom.... Naši su simptomi nepotkupljivi – oni nas prisiljavaju da budemo iskreni. Svojom egzistencijom pokazuju nam što nam zapravo još nedostaje, čemu ne dopuštamo da dođe do svog prava, što se nalazi u sjeni, a htjelo bi se ostvariti te gdje smo sve postali jednostrani.“

Žene u krevetima do mene po noći jecaju. Ne bi da će tako išta promijeniti.

Izluđuju me, a nemam gdje... i ovako nas je previše. Odbijam razmišljati koliko ih je ostalo na hodniku, čekajući da ih tek prime.

² T.Dethlefsen i R.Dalke: „Bolest kao put“.

Piljim u debele slojeve obavijene oko mog grudnog koša. Plavi me tupilo. Crvena probija do vrha.

S hodnika, iz daljine, u sobu dopire glas glavne sestre kako dobacuje nekome u svom veselom pjevnom maniru: „Ne se ljutit!“

Neočekivano mi izbija osmijeh na lice.

Bože, ironije!

Koliko godina već, nosam okolo ove zavoje na svojim prsima?

SUMASIŠAVŠI U ŠUMU 1

Na jednom svetu u jednoj šumi u jedinoj šumi na jednom svetu u šumi na svetu raslo je gusto drveće i noću se korenje slabo videlo. Noć se ponavljala više od jednom dnevno. Koraci su unutra zamirali jer su se stapali sa zvukovima šume, a stope su se ulivale u teren i brzo nestajale. Ona je okruživala prostor obujmivši sve što se u njoj nalazi, ona je sadržala u sebi sve koji u nju kroče. Svet je šuma; sto je iz nje potekao i zapravo i dalje u njoj postoji.

Otvoren je prozor, ali kilometre ne razaznajem okom. Osećam repeticiju, osećam je mirno, osećam je potpuno jasno. I ništa osim toga, kao da ničeg i nema. Osećam je i osećam da ničeg nema, ponovo da ničeg nema. To me teši; zbog toga mogu da dišem. Iako ne znam gde sam, sve je na svom mestu jer znam da ćemo uskoro krenuti nazad. Vozač je dvadeset sedam minuta pričao o pijanim putnicima i kako je ranije bilo drugačije. I on je ponekad vozio pijan, kaže, autobus jezdi uličicama, neke su neosvetljene, petak je ili vikend, i on sve zna, odlično se snalazi, kaže, sve je to bilo u redu; danas toga nema, kaže. To su bila vremena. Izlazim iz autobusa u tri i dvadeset pet. Imam sve vrste karata, kaže mi on. Ali nije znao koja mi treba, ne bolji od mene, trebalo je da me pusti da tražim sama. Treba mi karta do tebe, ali ne do tvog stana, treba mi zamenski put do tebe, karta za neutralni teren gde ćeš me sačekati i znati da treba da me čekaš, ali ti to znaš, sigurna sam da znaš. Sad sam omašila, ali treba mi samo mali znak. Već mesecima te tražim dok spavaš i nešto je tu pogrešno nećemu samo malo treba da legne na pravo mesto i da sve

shvatim ali već sam malo umorna i od tih meseci i zato što je pola četiri i žulja me cipela vozač mi je rekao mala opasne cipele pa i ne zna koliko opasne koliko me sad boli stopalo reko mi je doviđenja lepa ko to još govori nije mi bilo neprijatno samo je čudno i malo zabavno ovo dvorište još nepodnošljivije smrdi kad je toplo u torbi nađem sve pre nego ključ od stana evo konačno ću i ja da spavam zamorno je tražiti te svako večer uvek noću uvek kad sam umorna samo kad bi primio moju poruku ili ti meni poslao a možda i jesi kao ja tebi samo ne primećujem možda je onaj čovek što mi je na ulici dao krušku imao poruku ali tako mi proleti kao ovi dani u traganju i odjednom sam umorna umorna umorna

Zašto sam obukla belo? Pa, danima sam htela da obučem ovu košulju i onda sam se setila ovih pantalona, ali njih sam samo videla u izlogu, nisam ih kupila. Šteta što ih nisam kupila, udobne su, ove perlice ne spadaju, ali malo su mi dugačke, prljaju se u ovom blatu, prljaju se u blatu, na meni su, nisam ih kupila. Moram da se izvučem iz blata i operem pantalone, ali kako kad ne znam gde sam, kod kuće nisam, samo to znam. Izvlačim se iz rupe, nisam joj ni videla zidove, nije bila rupa dok sam bila unutra ali izvlačim se napolje i dan je sada ima mnogo peska ali se ne lepi na pantalone kao da nisu mokre od blata samo prima plavu boju od šara na njima i ostaje kao perlice kao plave perlice kao da ga neko usput prišiva ili lepi mnogo peska pa pustinja ljudi su uvek žedni u pustinji a čini mi se da čujem žuborenje vode mada činilo mi se i da nisam u rupi ali koračanje po betonskoj stazi će mi opeći stopala ipak je hladna možda je ispod nje neka hladna voda ili iza ovih vrata ne vrata su u šumi i čujem neke životinje baš glasno razne vrste ptica i sigurno još neke ali ne želim da razmišljam koje ali trava je mekana i uopšte nema rose i eno ga vodopad mnogo sam žedna nadam se da je tamo voda to je ona koju sam čula da žubori ali ulazim u sobu sa krevetom sa roze posteljinom liči na jednu koju ja imam ali nije ta i lepa je soba ali u gornjem desnom uglu prokišnjava iza paravana je lavabo gde mogu da pijem vode

Svet se kaže šuma. Ti si mi je dao. I dalje mi stoji na polici. Tamo gde se svet kaže šuma, ja se kaže drvo. I ti se kaže drvo. Misliću na tebe.

Jednom sam ti obećao da ću da sredim stvar. I ne da sam je sredio. Sredio sam je kao car. Pokušao sam da ponovo komuniciram sa tobom, i to nekoliko puta, ali ništa. Prazan prostor. Mogao sam i po zidu da pišem te poruke i sam ih sebi čitam naglas. Mogao sam stvarno da sredim stvar na vreme, onda se ništa ne bi zaslalo. Mogao sam da ti kažem kuda idem i zašto, mada možda i nisam. Nekako i dalje verujem da ćeš ipak ti da središ stvar. Da mi kažeš budalo jedna, baš si glup ispao. I onda da pijemo kafu i jedemo posoljenu čokoladu. Sećam se da sam prvi put pomislio da si malo luda, to sam ti i rekao. Onda sam rešio da probam, jer je izgledalo da ne znam šta propuštam. I nije bilo odvratno. Posle sam probao još jednom, sam, i shvatio da mi se svidelo, ali nisam to hteo da ti priznam. Onda sam pomislio, čoveče, koliko si smešan, kriješ se po sopstvenoj kuhinji i soliš čokoladu samo da ne bi ispao debil. Pa kud ćeš da ispadneš veći debil od toga. Uveren sam da znaš da mi se sviđa. Ali možda previše očekujem od tebe. Možda nas je to i dovelo dovde. Ili samo mene, ne znam čak ni da li si sa mnom u ovome sada. Ali u poslednje vreme imam drugačiji osećaj. Budim se noću, kao kad osetim da neko misli na mene. Kao kad osetim da ti misliš na mene. Ili da me gledaš dok spavam. Znam da me tražiš i hoću da me nađeš, ali toliko sam se trudio da ne ostavljam nikakve tragove, da ne znam da li ćeš moći da me nađeš. Sada malo toga mogu da uradim, osim da čekam da me sama pronadeš. Ali posle mogu da pokušam da sredim stvar.

„Dobar dan, trebaju mi karte, ali ne za bioskop. Sećate se mene?“

„Da li treba da Vas se sećam?“

„Da, bilo bi dobro, s obzirom na to da sam više puta kupila karte od Vas. I svaki put za pogrešno odredište. I svaki put mi pričate istu priču. Sad nemam vremena.“

„Evo, evo, što ste tako nestrpljivi. Ne brinite, sećam se onoga čega treba da se sećam. Kuda ćemo danas?“

„Hm, paaa, zanima me da li imate karte za obilaske... šuma. Kao, pretpostavljam, prirodne lepote i to.“

„Šuma? Nema baš za šumu, ali ima za određena gde se na putu prolazi kroz šume, recimo da je to najbliže.“

„Meni treba baš za šumu. Zar ne kažete uvek da imate sve vrste karata?“

„Čekajte, čekajte, mlada damo. Evo, naći ću najbliže što imam. To su ove tri, pa procenite sami kuda želite.“

Mislila sam da ću intuitivno da zaključim, ali ove karte mi ništa ne govore. Ako si i ostavio putokaz, loše si ga ostavio jer pokazuje u tri pravca. Jednom si mi rekao da imaš nestvarno poverenje u mene. Možda je to trebalo da znači da ga nemaš, jer nije stvarno, jer mi ova poruka nije jasna. A možda i jeste. Mapa kaže da su dve šume u istom pravcu, na istoj liniji, a treća je levo, zapadnije. Treća je levo, zapadnije, i na planini. Svaki put kad se nakašljem, govorio si da se brineš za mene i da bi bilo dobro da odem na planinu. Smešno je šta je sve trebalo da se pomeri da bih stvarno i otišla.

MARA

10. IV 2016.

Pronašla sam svoju odeću i polako se obukla. Bacila sam jedino hulahopke – bile su se pocepale a da nisam ni primetila, i zamenila patike sandalama. Zatim sam se ustremila na sako svog počivšeg drugara. Dok smo još bili u krevetu, učinilo mi se kako možda nisam dobro videla gde je ostavio novčanik. Bio je baš tamo gde sam mislila – u levom unutrašnjem džepu. Na brzinu sam ga pregledala – štos deviza, sve stotke, i još neke kartice, ali nikako da naučim kako se koristi to čudo – i ubacila u ranac. Novac mi nije bio neophodan, ali volim da ukradem od kad sam shvatila kako mogu. Tako. Stala sam pred odvratno hotelsko ogledalo u kojem se videla čitava soba. Nisam skidala osmeh s lica. Svakome ko bi me video bilo bi jasno koliko sam zadovoljna. Oblizala sam usne koje su posle večere i dalje bile musave i lepljive. Pokušala sam da što duže zadržim ukus u ustima, ali tečnost kao da je nestajala pod mojim jezikom. Dva sata. Taman dovoljno da se vratim pre svitanja. Nije mi se kretalo. Stala sam pred prozor i zagledala se u noć. Prija vratiti se u zavičaj, ma koliko on bio izmenjen tokom tvog odsustva. Palo mi je na pamet da se pri povratku malo prošetam ulicom Cara Uroša. To mi je omiljena od svih u kojima sam živela. Zatim sam se setila da su idioti srušili sinagogu četrdeset prve, što mi je ubilo želju.

Onaj mučenik se još uvek trzao, mada sve ređe. Čula sam kako nekad hoće da se trzaju i po nekoliko časova nakon što smrt pokupi svoje. Stala sam mu iznad glave i

zagledala se u facu – nije mi ga uopšte došlo žao. Iskolačene, prazne oči su zurile naviše, ka meni. Isplazila sam mu se. Bio je kreten. Dok sam stajala i buljila u njega, sinulo mi je kako će u sutrašnjim novinama sigurno biti nečega. Ako ne naslovna strana, neki tekst pada sto posto. Mladi sportista ubijen pod neobičnim okolnostima – policija na tragu ubice. Tragedija – mlada nada srpskog fudbala prerano napustila ovaj svet. Neočekivana smrt zvezde u usponu. Naravno, nikome neće pasti na pamet da napiše u kakvom je stanju stvarno pronađen ovaj siromah. Telo bez kapi krvi, nema tragova nasilja, samo dve rupice na vratu, kao da ga je zadavila neka životinja. Neki će čak ići dotle da izmisle kako se overdozirao nekom od onih pizdarija, ili izvršio samoubistvo zbog neuzvraćene ljubavi. Sve bi radije izmislili nego priznali da smo oduvek postojali i kako još uvek postojimo. Kao da su oni nacisti ili sad ovi teroristi bolji od nas. Čak su i gori, ako se ja pitam.

Zamalo da poštedim mladog fudbalera. Dok je večerao, a ja pila džin-tonik, shvatila sam da nije sasvim loš, već neotesan. Novca sam imala na pretek. Prelomila sam tek u krevetu. Počela sam da ga grickam po leđima. Htela sam da vidim kako će reagovati. Neki budu sumnjičavi u startu, ali ovom se baš svidelo, pa je sve upornije stenjao jao, jao, to, to, aaa, aaa. Stvarno sam pobesnela od toga koliko je bio glup. Kad je shvatio kako nešto nije u redu, već je bilo gotovo. Rešila sam: večeraću noćas kao čovek! Mislim, ne kao čovek ali znate šta hoću da kažem. Luda ženo, šta to radiš! Skidaj se s mene! Veštice! Veštičaro!, urlao je, ali mi ništa nije mogao. Pitam se da li je makar u poslednjem trenutku svog života poverovao šta sam i kako zaista umire. Verovatno je mislio da spava i bio siguran da će se uskoro probuditi. Posisala sam sve do poslednje kapi. Krv mu je bila penušava i vrela, prosto nisam mogla da se zasitim. Muškarci od dvadeset dve, tri, pa do trideset godina su, boga mi, nezamenljiva hrana, naročito sportisti.

Ne koljem često, nemojte da mislite. To jest, ne koljem više. Nemam potrebe. Danas za novac možete da

kupite i bubreg i srce, čak i oko, jeb'o te, a kamoli krv. Ranije sam bila maher. Drakula je bio nula u odnosu na mene, samo što, za razliku od njega, nikad nisam volela da se eksponiram. Želja za slavom mu je došla glave, majke mi. Nemam ništa bolje mišljenje ni o Savi Savanoviću, lokalnoj seljačini koja ne ume da razlikuje kladu od živog čoveka. Poslednjih pola veka sam se ulenjila, a i malo me grize savest – to valjda ide s godinama. Koljem baš kad se zaželim sveže krvi, i to jedino one koji nisu u braku, nemaju decu niti žive roditelje. Na kraju krajeva, i ja sam nekad bila majka, mada jedva da se ičega sećam. Čitav svoj ljudski život sam malte ne zaboravila. Znam nekoliko stvari zahvaljujući drugima koji su mi pričali. Ko će pamtiti, bilo je pre više od petsto godina. Sećam se da su me Turci uzeli roditeljima kao danak u krvi – moji nisu imali sinove. Odveli su me u harem gde sam rodila bebu. Ne sećam se da li je bila dečak ili devojčica. Ako vas zanima – ja sam stvorila jednog vampira. Lik je umirao od neke nepoznate, neizlečive bolesti. Bilo je to sredinom prošlog veka. O sidi niko nije imao pojma. Sažalila sam se i htela da pomognem. Kasnije mi je rekao kako bi više voleo da sam ga pustila da umre. Nije mi jasno zašto je toliko odlepio. Ja sam oduvek volela što sam ono što jesam. Da sam ostala ljudsko biće, ruku na srce, skapala bih u Carigradu kao pas. Ovako sam se barem načitala knjiga i proputovala svet.

Doći će i meni crni petak, mada ne znam zašto sad razmišljam o tome. Neko će pronaći ovaj moj dnevnik, neće poverovati u ono što piše ali će barem zgrnuti lovu. U poslednje vreme su baš popularni filmovi i knjige o vampirima. Da popizdiš od njih. Jednom će neko pridaviti sve te Rajsove, Majere, Stajnovce i goust rajtere i osvetiti se zbog svih laži koje izmišljaju o nama da bi zaradili. Mislím da neće poštedeti ni onog Kinga, mada bi, kad bih se ja pitala, on ostao u životu – roman Isijavanje mu je zaista spektakularan. Najviše me je razočarao Džarmuš. Obožavala sam njegove filmove, a onda je i on rešio da se zajebava na naš račun. Koji debil. Ti, osobo koja pronađeš

ovo, nemoj ništa da dodaješ niti oduzimaš. Ovde imaš sve što je potrebno jednom bestseleru: motiv erotike, odlike horora, melodramatske elemente, malo istorijske tematike. Molim te samo jedno: daj mi neko drugo ime, želela bih da i posle smrti ostanem anonimna.

Tvoja Mara

PLAN

Uzećete kutiju. Videćete, neće biti previše teška, moći će čak i jedan od vas da je nosi. Vodićete računa da vam ne ispadne, da se ne ošteti jer u njoj je dokaz toga koliko vredimo. Oteti vam je neće jer nećete dozvoliti.

Krenućete onda kada vam budem javio. Kum 1 i Kum 2 krenuće napred, Kum 3 i Kum 4 nosiće kutiju. Svako od vas će biti jednako važan u ovom događaju, jednako učestvovati, i zato će svako imati po pištolj i upaljač.

Znači, krenućete, kao što sam rekao, dvojica napred, i dvojica pozadi. Neće biti nikakvih problema, ali bićete naoružani.

Kum 3 i Kum 4 će nositi kutiju. Nećete smeti da je ispustite, moraće neprekidno da bude stegnuta vašim rukama. Vodićete računa ne samo o tome da joj se ništa ne desi, već i da vas neko ne primeti jer ljudi neće znati ko ste i mogu odložiti ostvarenje sna. Kum 1 i Kum 2 će biti vaša prethodnica i staraće se o tome da vam omoguće nesmetan hod, dok ćete se vi starati o tome da njih ni na trenutak ne izgubite iz vida. Neće vam biti lako jer će svuda biti mrak, mi ćemo se za to postarati. Moraće da bude mrak, da bi svetlost posle toga jače sijala. Svetlost ćemo doneti mi, bićemo lučonoše.

Do Odredišta ćete ići zaobilaznim putem. Tamo u to vreme neće biti nikoga, ljudi će biti zaokupljeni važnim zadatkom, ali, ukoliko se to slučajno desi...

Kada budete stigli, zamenićete se jer, rekao sam već, niko ne sme osećati da je manje doprineo našoj budućoj eri

svetlosti. Kum 3 i Kum 4 predaće kutiju i ostaće napolju. Kum 1 i Kum 2 će ući. Sasvim sigurno neće biti potrebno štititi se od bilo koga, ali ne zaboravite, sve je dozvoljeno.

Čim se nađu unutra, kumovi s kutijom će se razdvojiti, jedan će motriti na to šta se dešava u Odredištu, drugi će kutiju nastaviti da nosi do centralnog mesta. Kum koji preuzme kutiju staviće je na mesto kutije koju ćete zateći. Nakon toga ćete obojica istog trenutka izaći iz Odredišta i zajedno s druga dva kuma udaljiti se što je brže moguće, noseći drugu kutiju. Hodaćete sve dotle dok ne čujete pucnje i ne vidite šare vatrometa na nebu. Tada će svako od vas izvaditi upaljač iz džepa, kutiju ćete zapaliti, sačekati da izgori i zatim ćete otići na četiri različite strane.

Išlo je dobro u početku, mada se osećala neka napetost, ono, što kažu, u vazduhu. Sve se dešava kako treba, a ti osećaš da nešto ne valja. Bez obzira na to, svi smo radili šta je dogovoreno.

Njih dvojica su uzeli kutiju i pošli smo. Bili smo nervozni i mašali smo se za pištolje svaki čas, svi kao slučajno, da proverimo da li su tu. Verujem da je onoj dvojici pozadi bilo teže, zbog kutije, ali mi smo bili napetiji čim smo se stalno osvrтали. Sigurno je svako mislio da jedni druge ne vidimo jer je bio potpuni mrak, ali oči se brzo naviknu i naši pokreti izgledali su čudno, čak i smešno.

Saznanje da jedino mene zapravo čeka svetlost činilo me je bezobrazno srećnim i gonilo me je da idem što brže, a zatim me je usporavala svest o tome da ono što znam nikako ne treba da pokažem.

Kako smo se primicali Odredištu, naše disanje se ubrzalo, osećao se i jači miris znoja, ali su nam se zato pokreti smirili. Niko nije ispustio ni glas.

Ispred zgrade smo se, kako je rečeno, zamenili. Ja sam, bez objašnjenja, preuzeo kutiju. Kum 2 i ja smo ušli. Ona dvojica ostala su da čekaju napolju.

Hteo sam da sve odradim brzo, da savest nema vremena da me zapeče. Našom kutijom sam polako odgurnuo pravu i namestio je. Kad sam bio siguran da stoji kao što bi trebalo, obema rukama sam uzeo pravu i krenuo da je spuštam na pod da zamaskiram drugu kretnju. Spustio sam je i, još savijen, desnom rukom uzeo pištolj, okrenuo se onamo gde sam znao da stoji Kum 2 i opalio. Sručio se odmah.

Sledećeg trenutka začuo sam pucanj spolja. Upitao sam se ko je ostao, kome je Veliki kum prividno ukazao poverenje. Nisam smeo da gubim vreme na razmišljanje, vratio sam pištolj u džep, zgrabio sam pravu kutiju i izjurio.

Čekao me je Kum 3. Pištolj je već bio vratio u džep. Ni on ni ja nismo davali nikakva objašnjenja, već smo, kao po dogovoru, krenuli ka šumi na kraju grada hodom koji se uskoro pretvorio u trk.

Nije se nudio da uzme kutiju, što znači da ga je bilo strah da će mu ruke ostati zauzete. S druge strane, ako se plašio, zašto me nije odmah likvidirao? Negde je postojala kvaka. Pokušavao sam da shvatim šta se dobija ako obojica ostanemo živi, ali mi nije bilo jasno. Svakako nisam smeo da dozvolim da ostane živ do jutra.

Kutija nije bilo previše teška, samo kabasta, ali mi je postalo neverovatno naporno da trčim s njom na rukama. Usporio sam i pustio Kuma 3 da odmakne. Prebacio sam kutiju na levu ruku, izvukao pištolj i nastavio da hodam. Posle minut-dva čuo sam da se vraća. Primetio sam da mu je ruka ispružena k meni. Nisam oklevao, ispalio sam jedan metak, video ga kako pada, sačekao da prestane da diše i nastavio da hodam.

Na maloj čistini nasred šume kutija se već odavno pretvorila u pepeo i vatra se gasila. Počinjao je dan, rađala se svetlost. Čekao sam da se pojavi Veliki kum da i s njim završim i krenem u novi život.

Konačno sam nazreo njegovu figuru među drvećem. I on je držao ruke u džepovima, kao i ja. Čekao sam da mi

priđe nameštajući prste na obaraču. Bili smo sasvim blizu. Jedva da sam primetio pokret njegove ruke, a potom sam osetio jak bol u stomaku. I posle toliko godina poznanstva s Velikim kumom bio sam naivan.

Tanja LUČIĆ

NOĆ NA ZEMLJI

„Lepše je s kulturom“, Stojan me hvata i steže za lakat, ne prestajući da melje. „Slušao sam o tom filmu, da se upišaš od smeha, ima deo kad jedan tip, on vozi taksi...“

„Nemoj da mi pričaš“, prekidam ga, izvlačim ruku i spuštam je na krilo. Zapalio se kao neki klinac. Kladim se kako su svi došli samo da ne bi sedeli kući. Možda ne svi, ali većina. Slepici u bioskopu! Ispremeštali su stolice, kažu da su okačili video-bim i ubacili još nekoliko stolova. Jagma za rezervaciju mesta traje od časa pompezne Homerove najave u Dnevniku da je to prvi bioskop za slepe u Evropi. Zadnja rupa na svirali, prvi u Evropi. 'Ajde i to da doživimo! A već je kukao da adaptacija jednog filma košta preko sto hiljada dinara.

„Jen, dva, tri, jen, dva, tri...“, muški glas smenjuje jak pisak. Tup zvuk kuckanja.

„Večeras slavimo veliki događaj! Dobro veče! Čast mi je da ovde, u našem prostoru, otvorim bioskop za slepe i najavim premijernu projekciju sinhronizovanog filma „Noć na zemlji“, Džima Džarmuša...“

Petljao sam sa slušalicama i kablovima dok se predsednik zahvaljivao Vladi i Ministarstvu kulture na podršci i čitao poduži spisak prerađenih filmova kao i onih što su u planu. „Sto filmova po sto hiljada, deset miliona, pas vodič je dvadeset hiljada evra, to mu dođe, ako podelim...“

„Ej, jesi stavio slušalice?“, Stojan me ubada prstom u mišicu.

„Nisam.“

„U stereo tehnici ćete na jednom kanalu čuti originalni ton filma, a na drugom prevod“, nastavlja nepoznati ženski glas, „kao i detaljan opis scena, kadrova, kretniji i psihološkog stanja glavnih glumaca, a po želji možete pojačavati jedan ili drugi kanal. Vašim pratiocima je omogućeno normalno gledanje filma na video-bimu. Takođe, sada možete da naručite sok ili neko drugo osveženje, s tim da je pušenje dozvoljeno ukoliko se nepušači tome ne protive.“

„Može!“ „Može!“ „Super! Meni ne smeta...“ „Izađite napolje ako vam se puši!“, zagrmeo je muški glas s moje desne strane. „Ajde olabavi! Jedino tebi smeta! Sedi kod prozora!“

„Molim vas!“, umešao se ponovo ženski glas, „Rekla sam ako se svi složite!“

„Slažemo se!“, povikalo je nekoliko njih.

Skinuo sam naočare, odložio ih na sto i namestio slušalice čiji su mekani jastučići prijatno nalegali oko ušiju. Imale su dobru akustičku izolaciju. Ništa nisam čuo oko sebe. Skliznuo sam niz tvrdo tapaciranu stolicu pokušavajući da se zavalim i oslonim glavu na njen uski naslon. Osetio sam da mi štap klizi niz potkolenicu. Dohvatio sam ga i stavio između nogu. Napipao sam ključeve u levom džepu pantalone. Valjda sam zaključao stan. Stojan me potpuno sludeo.

„Pet zidnih satova, poređanih u horizontalnom nizu, pokazuju vreme u gradovima različitih vremenskih zona. Los Anđeles, Njujork, Pariz, Rim, Helsinki“, glas naratora iz leve slušalice pratio je zvuk žičanog instrumenta. Gudalo je prelazilo preko jedne žice u kratkim intervalima poput ritma otkucaja. „Okrugli sat u krupnom planu pokazuje da je u Los Anđelesu sedam sati i sedam minuta...“

„Koja ti je priča najbolja?“, pitao je Stojan držeći me ispod ruke. Više puta smo ukrstili štapove idući ka izlazu. Prostor u koji sam ulazio, izlazio i kretao se po njemu brojeći korake, prilagođen novom dešavanju, činio me nesigurnim.

Konačno, izašli smo napolje i dospeli do ivičnjaka. Uskomešanost, galama na izlazu iza nas i brujanje upaljenih motora automobila, rasipali su se i levo i desno niz ulicu.

„Ništa mi ne kažeš! Kako ti se dopao film?“, insistirao je Stojan još uvek zaokupljen filmom dok smo stajali uz ivičnjak i čekali da naiđe taksi.

„Onako, nije loš...“, rekao sam osluškujući auto koji se približavao. Ponovo sam podigao štap. Taksisti retko zalaze u sporedne ulice.

„Šta ti je? Što si neraspoložen?!“

Auto je usporio i stao ispred nas. Vrhom štapa sam osetio elastičan otpor gume na točku. Vrata su lupila.

„Da vam pomognem!“, začuo se glas taksiste nakon kratkog zatišja.

„Sad ja plaćam“, rekao sam Stojanu i uvukao se kroz zadnja vrata.

Stojan je seo napred. Izdeklamovao je taksisti naše adrese, uputio ga da vozi preko trga i počeo da ga ispituje kao islednik, a onda je hteo da mu prepriča film. Srećom, taksista ga je već gledao. Cerekali su se malo zbog taksiste Đina, koji u filmu vozi biskupa i poverava mu svoje perverzije.

„Beee...beeee...“, zablejao je Stojan kao Đinova ovčica pre nego što je zalupio vratima. Nasmejao sam se i ja.

Bio je deset godina mlađi od mene, a tokom poslednjih godinu dana, otkako se zaposlio kao maser i u kozmetičkom salonu trljao i gnječio žene, načisto je pobudalio. Uspaljenost koju sam i ja osećao povremeno, ignorisao sam.

Živeli smo na dva različita kraja istog bloka. Izvadio sam pripremljenu hiljadarku, platio taksisti, kursor strpao u novčanik i izašao odbijajući njegovu pomoć.

Tri koraka preko trotoara, šest stepenika, četiri koraka blago udesno do interfona.

Prvo dugme – gospođa Martić. Marta Martić. Više mi se sviđalo da je zovem Marta, nego Teofana, s prvom asocijacijom na teflonski tiganj. Pozvonio sam.

„Daa...“

„Ja sam, gospođo Marta!“

„Ajde, ajde... 'Jel sve u redu?“, pitala je.

„Sve je u redu!“, odgovorio sam dežurnom portiru. Čekala je da se vratim bez obzira na to što sam rekao da ću doći kasno. Brinula se o meni posle majčine smrti.

Zujanje. Brava je škljocnula.

Na stepeniku, posle odmorišta na prvom spratu, nisam čuo Mrvicu. Sve ređe i ređe me je dočekivala svojim lavežom. Lupio sam štapom po narednom stepeniku i zakoračio s narastajućim osećajem griže savesti što sam je ostavio. Sigurno je zaspala. Ušao sam u stan.

„Mrvice...“, krenuo sam hodnikom prema sobi gde sam je ušuškao u njenoj korpi, u ćošku kod vrata. „Mrvice...“, tiho sam pozvao, spustio štap i čučnuo pipajući po korpi. Bila je prazna. „Mrvice!“, povisio sam glas rešen da je probudim. Četrnaest godina staroj terijerki, srce je popuštalo, a od lekova za otežano i ubrzano disanje, spavala je i češće i dublje i na mestima na kojima to nikada ranije nije činila.

„Mrvice! Mrvice... Mrviceeee!“

Uzeo sam Mrvicu s mog kreveta još toplu, i stavio je u korpu. Znao sam da će uginuti, ali sam taj dan zamišljao drugačije.

Od trenutka kada je ušao Stojan, čiji je brat preuzeo korpu s Mrvicom, umotanom u ćebe, u mojim ušima je gudalo počelo da struže po jednoj žici.

„Šta nosite u korpi?“ , pitanje taksiste je bilo očekivano. „Prtljag ide u gepek i dodatno se plaća!“

„Nema problema“, samouvereno je rekao mali Mićko, Stojanov mlađi brat.

„Šta će vam taj ašov? Šta imate u toj korpi?“

„Ej, burazeru, 'aj' otvori taj gepek, pa da palimo!“

Tri muškarca – dva slepa i jedan drčni klinac, dva štapa, jedna korpa i jedan ašov koji nisam nikada imao priliku da dodirnem i osetim njegov oblik. Taksista je upalio auto ne prestajući da gundā.

„Ako me murija zaustavi, nadrljaćemo svi! Postoje veterinarske službe koje to rade!“

„Jebote, što si ti pametan! Dva'es' i nešto hiljada košta da dođu, uzmu psa i spale ga! Ma, nek' sisaju!“

„Ako popijem kaznu, platićete i više! A ako vas uhvate...“

„Alo, Mister TaksiMen! Don't fuck with us!“ , ubacio se i Stojan. „Nemoj da te ubijem pogledom! Šta malerišeš!?“

Utihnulo je. Stojan i Mićko su mi rekli da je Košutnjak najbliži i da u toj šumi ljudi sahranjuju svoje kućne ljubimce. Slušao sam davno da u Americi vlasnik nakon kremacije dobije pepeo sa semenkom odabrane biljke, sve zajedno se stavi u zemlju i niknu cvet ili drvo. Zamišljam Mrvicu u saksiji na prozoru, posmatra svet. Oštrodlaki cvet, pljosnate glave koja se stanjuje od očiju prema njušci, malih ušiju koje padaju napred, uz obraze, sićušnih okruglih očiju, napetog vrata, pravih, kratkih leđa, mekanih šapa. Gura me njima, dok mi leži u krilu, dajući mi znak kako želi da je češkam po stomaku. Mrvica trči, a Marta viče: „Mrvice! Fuj to! Vraćaj se ovamo!“ Sedim i slušam kako lapće po činjiji, a Marta je hvali i kaže joj: „Bravo! Dobar pas!“ Zagrizem vruću krofnu i kažem: „Hvala vam, gospođo Marta!“

Mićko nam nije dao da izađemo iz kola. Proturio sam glavu kroz otvoren prozor. Na majčinu sahranu su me vodili. Osetio sam isti miris vlažne zemlje. Noć u mraku. Ili mrak u noći. Dupla tama.

„Ti si car!“, čuo sam Mićka, vrata gepeka su lupila. Taksista je otišao s njim.

„Dobro je što ne vidim...“, prošaputao sam, onako više za sebe. Stojan je čuo.

„Isto to je ona slepa riba u filmu rekla taksisti u Parizu: Dobro je što te ne vidim, mora da si ružan! Svi mogu da nas voze naokolo“.

„Tako nekako...“, rekao sam i okrenuo glavu prema prozoru.

TAMO GDE SPAVAJU ČUDOVIŠTA

Nikola je pio. Činio to uvek u ovo doba godine. Nije mario za meru. Svet oko njega bio je razliven, slike bi uplivala u žihu tek kada ih pogleda kroz dno boce. Da bi mogao da vidi kroz dno, naravno, morao je da je isprazni.

Tresak papira o sto zatreštao mu je među slepoočnicama. Namrštio se i zavalio unazad na stolici da bi pogledom obuhvatio neželjenu pridošlicu. Pogled nije imao mnogo šta da obuhvati. Ružan čovečuljak cerio se ka njemu. Nikola je bio siguran da ga poznaje iako mu je lice bilo mutno. Nije gledao kroz svoj objektiv. Nategao je bocu. Pre nego što mu je tečnost stigla do usana, zli patuljak ju je izbio iz ruku. Bolno je zazvečala na daščanom podu.

„Mani se toga. Stigla ti je pošta”, zarežao je. Glas mu je bio prilično poznat. Utar? Lotar? Vodka je isticala napolje praveći nepravilnu baricu pored njegove čizme.

„Pošta. Na stolu”, patuljak je upro kvrgavim prstom.

Odmerio je smotuljak pisama. Prokleti da su, mali demoni. Neprestano su nešto od njega zahtevali. Najgori su bili ti koji su umeli da pišu.

Osetio je talas mučnine, ne samo od pića.

„Sve to?” prebledeo je. „Sve iz Podzemlja?”

„Sve, matori. Ukupno devet. Polazi.”

Odugovlačio je dok je ustajao i oblačio kaput. Patuljak je stajao pored lupkajući vrhom čizme o pod, pojačavajući mu larmu u glavi. Zateturao se ka vratima. Ukočeno je pratio je svog posetioca kroz hodnike koji su vrveli: ramena povijena pod džakovima, škrgutanje zubima iza

pretovarenih kolica, povici, užurbanost, kao mravinjak. Možda bi im se do malo pre podsmevao, sada bi rado zamenio mesto sa bilo kim od njih.

Ubrzo su prešli u manje užurbane hodnike, pa jedan koji je strmo vodio nadole. Obuhvatila ga je jeza iako je imao kaput, a ovde dole nije bilo hladno. Još dvojica patuljaka čekala su ispred ulaza.

„Belenače. Sandele”, kratko ih je pozdravio njegov vodič.

„Valtare. Starkeljo”, odgovorio je bradatiji od njih.

Nekoliko trenutaka stajali su u tišini ispred tamnog otvora.

„Hajde”, gurnuo ga je Valtar. „Ulazi”.

Naravno, očekivali su da uđe prvi. To je, uostalom, bilo njegovo zaduženje. Da se sukobi sa najstrašnijim, porazi nesavladivo, protutnji kroz tunele kao oluja izvlačeći svako prokleta biće koje ne uspe da utekne njegovim snažnim rukama, da poseje stravu i treperavi užas. Malo je ispravio leđa. To jeste bila njegova dužnost, stupiti ispred svojih štićenika u bilo kakvu opasnost.

Posegao je rukom ispod tunike i iz pojasa izvukao čuturicu. Uspeo je da potegne dugačak gutljaj pre nego što ju je pobedonosno izmakao van domašaja Valtarovih ruku. Iscerio se i zakoračio napred.

Njegova iznenadna odvažnost je u tunelima brzo iščilela. Dva patuljka su nosila baklje, ali je sve oko njih bilo toliko mračno da se činilo da dve kugle svetlosti plutaju kroz vazduh. Osećao je da ga pritiska težina zemlje, stotine metara sumornog tla iznad njihovih glava koja ubija svaki zvuk. U tišini se čuo samo pokret stopa na kamenu i šum vode negde duboko ispod njih.

Kretali su se uglavnom naniže. Njegovi vodiči su odlučno koračali napred. Setio se kako je zaboravio da pogleda šta treba da ulove. Sandel je vodio, povremeno zastajući da dotakne tlo. Čučao bi tako po nekoliko minuta.

Razgovor sa kamenjem, tako su to patuljci nazivali. Nekako su uvek umeli da nađu put pod zemljom.

Prolazili su minuti, sati, možda i dani. Tu dole vreme nije postojalo. Bio je svestan da je gladan i da ga stopala bole od tog mučnog marša. U prethodnom tunelu čopor gnoma ga je gadno izujedao po rukama dok se upirao da jednog strpa u vreću. Banši mu je isekla kožu na vratu i leđima, a otrov džinovskog pauka pulsirao mu je u nozi. Vrtelo mu se u glavi. Uprkos tome, Valtar nije dozvoljavao da se stane i Nikola se donekle slagao sa njim. Bilo je mnogo strašnijih zveri u tim tunelima, stvorenja koja su jednako posvećeno lovila njih, i to ne da bi ih zarobila i nabila u džak. Iz misli ga trgnu prodoran zvuk krckanja pod čizmama. Neke od kostiju zabrinjavajuće su podsećale na patuljačke.

Spisak se skraćivao. Goblin, psoglav, čak dva bauka. A onda je na red došla meduza, koja ih je gotovo porazila. Okamenila je Belenaka i sada su preostala dvojica morala da ga nose. Nikoli su dali baklju. Držao ju je blizu lica osećajući golicavu toplotu plamenova. Patuljci su stali.

„To je to”, reče Valtar naslanjajući se na zid.

„Gotovo je? Svih devet?”

„Još samo ona”, klimnuo je glavom ka polumračnom hodniku.

Osetio je smrad životinjskog krzna. Spustio je baklju. Prolaz ispred njega otvarao se u široku pećinu sa divovskim stalaktitima i stalgmitima koji su štrčali sa poda i tavanice poput zuba aždaje. Tanki potočići lave klizili su niz ivice zidova nežno obasjavajući tri životinje koje su spavale na kamenu. Nikola je trepnuo i ubrzo su se sve tri stopile u jednu. Lav, koza i zmijska. Zadrhtao je. Stegavši pesnice zahrama ka himeri upirući se snagom volje i nadom maloumnika da je održi u snu. Već se nadneo nad nju sa vrećom, kada se zmijsko oko otvorilo. Suknula je ka njemu izvijajući se sa kamena. Hitro se izmakao i gotovo upao u lavlje čeljusti. Bio je opkoljen. Zubi su mu se zarili u rame,

nije znao čiji. Prebacio se preko leđa zveri i izgubio vazduh kada je tresnuo na kamen. Ne oklevajući, ne razmišljajući šta da učini, šćepao je gipki rep i, suočen sa tri glave okrenute u žestokom besu, zavitlao čudovištem oko sebe i udario o zid. Zver se mlitavo sručila na pod. Povukao ju je ka sebi i pustio da klizne u džak.

Naslonio se na kamen na kojem je himera do malo pre spavala. Iscrpljeno je posmatrao kako patuljci unose svog prijatelja. Primetio je da su i oni umorni, ofucani, odeća im je visila u ritama, lica jedva prepoznatljiva od štroke i krvi. Nije ni njima lako, pomislio je. Trudili su se da pomognu. Sitnija čudovišta su lovili sami.

Onda ga je Valtar zviznuo kapom po glavi.

„Ustaj, matori”, zarežao je podižući novu vreću. „Idemo nazad”.

Saosećanje prema patuljcima istopilo se u tren oka.

Okrenuo se ka zidu na kojem je ostala krvava fleka i ispod njega lepljivi komad... nečega. Posegao je rukom i podigao lavlju šapu.

„Merde”, prošapta Sandal sa strahopoštovanjem. Sandala su smatrali visokoobrazovanim među patuljcima. Umeo je da psuje na dvanaest svetskih jezika.

„Dobro si je sredio”, iscerio se Valtar. „Hajde sada.”

„Ali... nema nogu.” Odmerio je vreću koja je mirno počivala na Valtarovom ramenu.

„Pa šta. Da nećeš da tražimo novu himeru? Uostalom, nema je ni mali koji ju je tražio.” Namignuo je. „Prikladno, zar ne?”

„Nema?” začudio se. Patuljak je preturao po džepovima i izvukao pismo. U njemu je bila slika.

„Vidiš. Nema.”

„Ponesi je”, reče Nikola, tutnuvši mu šapu u ruku.

„Zašto?”

„Ponesi”, zatutnjao je nadvivši se nad patuljkom kao div.

Valtar je slegnuo ramenima i ubacio šapu u džak. Himeru se promeškolljila i zarežala.

Pošao je za patuljcima nazad u hodnike. Mrzeo je sebe što se prepušta njihovom vođstvu. Međutim, više se plašio da ostane sam u mraku. Koračao je gotovo nesvesno, žudeći za svetlom. Činilo mu se da su prošli eoni dok nisu pronašli izlaz.

Džakovi su napolju prestali da se koprcaju. Stvorenja u njima postale su obične lutke. Oduvek ga je fascinirala ta magija podzemlja koja prestaje u ovom svetu. Ili je magija, možda, na ovoj strani?

Gledao je kako mu se rane zaceljuju. Belenak je dolazio sebi. Nikola je bio umoran, činilo mu se da bi mogao da spava danima. Teturajući se nazad u sobu, očešao je nosatog patuljka koji je na ružičastom povocu vodio jednoroga. Nepravda neizmerna, pomislio je. Mi ćemo da šetamo jednoroge, a ti, Nikola, m'rš u zemlju čudovišta.

Pre nego što se sručio na krevet otvorio je novu bocu.

Obmotao je krajeve crvenog kaputa oko sebe. Bilo je hladnije nego inače. Pahulje su se rojile u vazduhu.

„Hajde, matori. Opa-cupa. Brže malo”, Valtarov glas nadjačavao je vetar.

Saonice su bile spremne, irvasi nervozno toptali po snegu. Nevoljno se uspinjao na sedište. Patuljak ga je bocnuo hemijskom u zadnjicu, na šta se bržebolje prebacio preko rukohvata. Valtar se zlurado nasmešio.

„I jedan crveni debeljko, utovaren.” Štiklirao je poslednju stavku na listi.

Nikola se namrštio. Čime je ovo zaslužio? Vila Zubička nije morala da trpi takva maltretiranja. Prednosti malog biznisa, uzdahnuo je. Okrenuo se ka vreći koja je bila privezana za saonice. Crvena tkanina nije dozvolila da vidi šta je unutra, ali znao je da tu negde, među svim tim igračkama, drema i jedna himera. Bila je sasvim obična, sa razjapljenim čeljustima lava, zmije i koze i šapom

izdignutom u pretećem napadu. Kad bi koji od patuljaka mario da pažljivije pogleda, možda bi primetio da je neko tu šapu pažljivo zalepio, čekao da se osuši i, naposljetku, ostao budan do kasno u noć bojeći tanku liniju lepka kako se ne bi saznalo da je igračka bila polomljena.

„Šta čekaš sad? Polazi!” viknuo je patuljak na njega.

Nikola je zevnuo. Prikupio je kajase, amovi su kliznuli niz leđa irvasa, led ispod saonica polomio se uz glasan jecaj. Trenutak kasnije plovili su kroz roj pahulja.

Zvuk praporaca u tišini ledene noći.

Ho. Ho. Ho.

Miljan MILANOVIĆ

PLIŠANI JEŽEVI NE BODU

Moj brat

Preminuo je za stolom od dvadeset i osam limenki red bula s votkom, okružen amaterima iz udruženja građana istrajnim u očuvanju jezika, tradicije i starih zanata, usred ponoćne partije pokera, nedelju dana pred trideseti rođendan. Srce mu je puklo. Tako smo mi u porodici to doživeli. Detaljan opis je dat u zvaničnom saopštenju lekara nakon autopsije. Neutešno objašnjenje iznenadne smrti. Majka je osetila jačinu te eksplozije u bratovljevim grudima kao da je neko maljem lupio po kolenima. Izgubila je ravnotežu i pala preko drvene stolice za ljuljanje. Moja baba i njena majka umrle su u toj stolici smežurane od starosti. Stolicu smo pomerali iz jedne sobe u drugu bez volje da joj pronađemo stalno mesto. Uvek nekome smeta ili se odjednom stvori na prolazu. Brat se jedini zadovoljno ljuljao u njoj, naduvenog stomaka, posle obilne porcije brokolija s crvenim mesom za nedeljni ručak. Majka je odslušala sintetizovanu glasovnu poruku uz opuštajuću zvonjavu budističkog gonga i žubora vode. Loše vesti danas saopštavaju zajedno s tim sranjima koja, po psihoakustici, oslobađaju stresa.

Više nikada nećete moći da hodate + udarac gonga koji dugo odzvanja.

Vaš supružnik vas vara + kloket i dva kratka udarca u tepsiju.

Vi ne postojite + grmljavina vodopada.

Vera

Danima ne ustaje iz kreveta. Nada se snu u kom bi videla sina. Njegovo telo se nalazi u velikom frižideru. Porodična grobnica je popunjena. U novoj sintetizovanoj poruci jednolični muški glas nudi usluge proširenja grobnice. Roditelji, zatečeni situacijom, razmatraju postojeće opcije. Kompanije poseduju groblja, kripe i kule. Vaše ostatke mogu da pokopaju u zemlju, mumificiraju ili spale, pa pepeo prospu iz aviona, lansiraju u kosmos, pretvore u dijamant ili umešaju u boje i naslikaju portret.

„Želim samo još jednu priliku da razgovaram sa sinom.”

Vera je ušla u sobu naduvenih podočnjaka, u izgužvanoj spavaćici, s praznom čašom u ruci. Njene reči su razbile tišinu kojom je dominirao iritantan zvuk napasti iz rukohvata stolice za ljuljanje. Uporan žičak napokon učuta.

„Pronašla sam kompaniju koja pruža usluge sahranjivanja na nekoj novoj vrsti groblja koju nazivaju Tajga. Plus pružaju i naprednu mogućnost čuvanja sećanja. Zakazala sam nam sutra u devet.”

ETERNIME (Because We Care group)

U staklenu kuglu ušli smo kroz vodenu zavesu koja se rasporela pred nama. Nad vratima sija natpis SMRT NIJE KRAJ. Dvoranu ispunjuje miris letnjeg pljuska, zvučno upotpunjen orguljskim harmonijama i rojem sićušnih raznobojnih svetala koja se pri vrhu haotično kreću. Moje sandale škripe po mermernom podu. Hologram leptira treperi na dohvat ruke, ali vešto izmiče uvek kada pokušam da ga uhvatim, i sprovodi nas kroz uređenu baštu bonsai drveća i delova stena oblikovanih poput planinskih vrhova, do savetnika broj pedeset i dva.

„Kao što ste iz reklamnog materijala mogli da vidite, mi predlažemo potpuno novu vrstu večne kuće za vaše

najmilije. Preminulog sahranimo u biorazgradivu kapsulu, nad njom zasadimo drvo koje se hrani produktima raspadanja tela pokojnika. Imamo bogatu ponudu sadnica. I sva naša groblja podsećaju na memorijalne šume. Pred svakim drvetom nalazi se kamen koji projektuje hologram sa svim biografskim podacima o preminulom. To je osnovni paket koji imamo u ponudi.”

„Videla sam da imate i neku posebnu uslugu u vezi sa uspomenama.”

„Da. U pitanju je novina koju smo uvrstili u naš program s početka prošlog kvartala. Dakle, pružamo uslugu komuniciranja s pokojnikom.”

Vera je uzdrhtala i progutala pljuvačku. Moj otac savi prste u pesnicu i ispuca ih na butini.

„Nemojte pogrešno da me shvatite, u pitanju je četbot koji poseduje sve karakteristike pokojnika, u smislu neverbalne i verbalne komunikacije, istu boju glasa, mimiku, pokrete ruku, često upotrebljavane fraze. Bićete, gotovo u potpunosti, uvereni da razgovarate s dragom preminulom osobom.”

„Da li je to stvarno moguće?”

„Vera, stani, polako. Moramo dobro da razmislimo o ovome. Nisam baš za to igranje novim tehnologijama i nečim što prirodno nije tako.”

„Stojane, mislim da ne mogu da izdržim sve ovo. Ne uskraćuj mi priliku da ga čujem samo još jednom.”

„Valjda ja imam nekog tehničkog obrazovanja i znam da je taj bot samo običan program. To nam neće vratiti sina.”

„Ja sam uz majku.”

„Ako ste svi saglasni, potrebno je da nam dostavite sve video i audio zapise. Što se tiče svih aktivnosti preminulog na mreži, to obezbeđujemo mi. Dobićete inicijalnu verziju četbota s kojom ćete morati da korespondirate neko vreme. Što više to budete činili, sagovornik će na kraju

biti uverljiviji. Nakon toga, pristup četbotu biće omogućen isključivo u memorijalnoj šumi. Zaključili smo da je to jedini ispravan način korišćenja i ni na koji način neće produžiti proces žaljenja.”

„Dobro, neka svako tuguje i žali kako hoće. Podržaću vas. Ali ne očekujte od mene da to koristim.”

Stojan je stegao pesnicu i prsti su mu pomodreli.

Pogreb

Sahrana je sprovedena u krugu porodice. Ispred groblja grupica demonstranata i religijskih fanatika je urlala, dok su im nad glavama lebdeli transparenti protiv skrnavljenja tradicionalnih rituala sahranjivanja. Oko mesta gde smo položili telo rastu mlade sadnice nad kamenom veličine ljudske lobanje. Na drugom kraju groblja šuma se već formirala. Prošetao sam naokolo.

„Moraš da ga dotakneš”, rekao mi je mršav, pogrbljen starac u belom skafanderu koji održava travu i briše kamenje od izmeta ptica i blatnjavih kiša.

„Molim?”

„Rekoh, dodirni kamen, tako se aktivira.”

„Aha, hvala.”

„To mesto ti je prazno. Vidiš da nema drveta. Probaj tamo. Taj je popio pola litra sumporne kiseline i pozvao prijatelja na partiju tenisa pred svoj pedeseti rođendan, ali to nećeš videti na tim slikama. Tu stavljaaju samo lepe stvari.”

Hologramska projekcija biografije i setnih trenutaka samoubice. Simpatično. I ništa više od toga.

„Probaj tamo. S njom možeš i da razgovaraš.”

Dodirnuo sam kamen i preda mnom se pojavila lepa devojka crvene kose, mojih godina, koja me upitno gleda. Prepao sam se, okrenuo i otišao. Starac se smejavao za mnom.

Četbot

Prvu seansu smo imali u kancelariji savetnika broj sedam.

„U redu, najpre ćemo pokrenuti glasovnu konverzaciju bez holograma preminulog. Zbog šoka. Izvolite. Recite nešto.”

„Romane, jesi li tu?”

Trenutak tišine, dug koliko i patnja.

„Lutam naokolo.”, začuo se neki dečak.

„Ovo nije njegov glas.”, Vera je viknula podižući ruke ka savetniku.

„Izvinite. Moja greška. Dešava se.”

Stojan je stegao pesnicu i prsti su mu pomodreli.

„Probajte sada, molim vas. Oprostite još jednom.”

„Sine, gde si? Nedostaješ nam.”

„Evo, ležim po ceo dan. Nadam se da ne radite ništa interesantno bez mene”, začuo se glas mog starijeg brata.

Vera je zajecala. Stojan izjuri crven iz kancelarije držeći ruku preko usta.

Roman 1

Vera pokuša da zagrlji hologram. Umalo nije sve upropastila. Obećao sam da ću intezivno komunicirati sa Romanom, odnosno sa četbotom koji ga oponaša.

„Romane, ovo je tvoj digitalni spomenik.”

„Čemu to služi?”

„Nedostaješ nam. Tome služi. Poslednji put sam te video kada si kući svratio samo na kratko.”

„Valjda je to ljubav. I meni nedostaju naši zajednički obroci i ispijanje kafe.”

„Ali Romane, ja ne pijem kafu.”

„Reci mi još nešto o tome.”

„Glupi četbot!”, odbrusio sam i bacio se na krevet. Romanov hologram se debilno smejao cupkajući u mestu.

Roman 2

„Roma, vrati se.”

„Ne brini, sve je okej. Tu sam.”

„Život nije fer.”

„Ali to je život.”

„Ti si mi bio jako bitna osoba, Roma. Želim da razgovaramo o svim stvarima koje su i tebi bitne.”

„Zamoli da nas onda niko ne ometa.”

„Ljudi su tako glupi, Roma.”

„Ljudi se samo boje smrti.”

„Da li znaš šta se dogodilo s tobom?”

„Naučio sam dosta toga u poslednje tri godine.”

„Blago tebi. Da li tamo crtaš?”

„Ponekad. Uglavnom se izležavam po ceo dan.”

„Čudno.”

„Šta je čudno?”

„Ova naša konverzacija.”

„Moram da budem u blizini ljudi. Pričaj mi još nešto.”

„Nikada ti nisam rekao da te volim. Nisam ti priznao da sam ti ja izbušio gume na autu zbog onog dresa. Nisam ti priznao da sam te ja otkucao majci za marihuanu.”

„Šta još? Zanimljivo je.”

„Jednom sam ti pljunuo u kafu.”

„Gde sam ja?”

„Ti si mrtav Roma.”

„Da li i dalje mogu da sanjam?”

„Ne znam. Ako možeš, voleo bih da mi to što si sanjao nekako nacrtáš.”

Roman 3

Vera i Stojan su nakon nekoliko dana dobili priliku da opet razgovaraju s preminulim sinom. Stojan je psovao i negodovao što ga primoravamo na to. Kada su ušli u svoju sobu, pored stolice za ljuljanje stajao je Roman.

„Sine!”, jauknuła je Vera.

„Izgleda stvarno”, prokomentarisao je Stojan.

Popodne su proveli čavrljajući s hologramom. Vera mu je nudila supu. Stojan je pričao o njegovom nestašnom detinjstvu. Bio sam zabrinut da li će sve proći bez razočaranja. Na kraju sam ih primorao da potvrde kako stvar u vezi sa obmanom dobro funkcioniše. Stojan me potapšao po ramenu i oči su mu se napunile suzama. Vera je konstantno plakala.

„Bio si odličan, Roma.”

„Nedostajete mi.”

„Zajebi više. Ponovio si to milion puta. Pokaži interesovanje. Pitaj ih sledeći put kako su.”

„Kako si? Juriš li devojkę? Šta je sa onom prgavom bucom?”

„Glupi bot. Gasim te. Čao.”

„Ljudi će uskoro biti večni.”

„O kakvoj večnosti to govoriš, više ne crtaš, Roma, zajebi me s tim glupostima.”

All Tomorrow's Parties

Prošlo je pola godine i tek tada prvi put iskreno osetih da mi Roman nedostaje. Nakon što je tenzija posle njegovog ranog odlaska prestala i sunce sasušilo baru iluzija oko četbota, svako je na svoj način prihvatao paradoksnost bliskosti i daljine. U Romanovu čast sam vikendom ispijao Dirty Steve, uzrok infarktu. Tešio sam njegove bivše ribe i pričao laži o hologramu koji će uskoro moći da ih kresne. Jedne noći u oktobru pijan sam preskočio

ogradu memorijalne šume. Uželeo sam se razgovora s njim. Pred kamenim zidom se čuo žagor. U trenutku kada sam doskočio s one strane, pod svakim drvetom je treperio hologram pokojnika. Svetlosne sablasti su me znatiželjno posmatrale. Onda su se zavukle pod kamen. Na sredini leve strane memorijalne šume ostao je svetleći Roman koji mi maše.

„Gde si, brate?”

Pružio je ruku i moju šaku obasja snop šarene svetlosti.

„Šta se dešava ovde?”

„To sam ja. Tvoj stariji brat. Dodirnuo si kamen.”

„Nisam. Sve je već svetlelo samo od sebe.”

„Život je lep. Pun je svetlosti.”

„Ne seri. Ti više ništa ne znaš o životu.”

„Sigurno je teško.”

„Mrzim te.”

Zamahnuo sam pesnicom i prošao mu kroz glavu. Mlado drvo magnolije se savilo pod težinom moga tela. Ležao sam na zemlji ustima čupajući podšišane busenove trave, sve dok me starac u belom skafanderu nije pridigao.

Bodlje

Vlasnik sam farme ježeva koje uspešno razmožavam i od toga dobro zarađujem. Deca ih kupuju za kućne ljubimce. Stariji ih kupuju u terapijske svrhe. Neka nova vrsta iz laboratorije. Ne bodu. Meki su kao klasje. Vera mi prebacuje što više ne odlazim na groblje. Lažem je da sam zatrpan poslom.

„Roman stalno pita za tebe.”

„Reci mu da ću doći sledeći put.”

Hranim dva mladunca iz pipete. 3D štampač u kancelariji je poludeo. Štampa sam od sebe. Pokušavam da ga zaustavim. Ne reaguje na komande. Nakon osamdeset

sekundi pojavio se tvrdo ukoričen strip kakve sam viđao u detinjstvu. Prepoznajem Romanov stil i crteže. Nikada ih ranije nisam video. Dva dečaka lome led na reci.

Srđan MILJEVIĆ

JA, DŽELAT

U Sarajevu je u drugom osnovne dobila dvojku iz pismenog na temu: „Kad porastem biću...“

Nikada nije saznala zašto dvojku, jer je već sutradan postala izbeglica.

Čovek u iznošenoj Meklaud jakni zastao je ispred nje. Sagnuo se, pokušavajući da sa trotoara podigne kovanicu koja mu je ispala iz džepa. Uspeo je iz drugog pokušaja. Dva dinara. Nije mislila o tome koliko se ljudi, čak i najbogatiji, ponižavaju, kupeći sopstveni sitniš po ulici. Mislila je o tome kako bi bilo dobro da proba da danas ne popuši više od pakle. Do dva pića. I maksimalno jedan džoint.

Puši devetnaest godina. Duže od pola života. Svakodnevno. Sprži i do tri paklice. Teorije o tome šta sve cigareta zamenjuje i koji se procesi dešavaju u mozgu bile su joj dojmjljive, ali nije mogla još i o tome da misli. Prestaće nekad. Ali će danas povesti računa. S alkoholom je drugačije. Nema potrebu, ali i ne odbija. Nije volela da gubi kontrolu. Isto je i s gandžom.

U Đakovici je u drugom gimnazije dobila trojku iz pismenog na temu: „Ljubav je...“

A volela je da kad ustane, uz prvu, jaku, tursku smota dobru buksnu. Onda bi nastavljala priču. Prvo u glavi. A onda, kada bi se misli već poređale, i u žutu svesku. Godinama je duvala. I godinama pisala. Iako nije želela da sav trud prepusti uverenju da je to sudbina, bila je ponosna što je na književnom konkursu ove godine iz prve bila prva.

Telo joj je bilo krhko. Ali ne i slabo. Više slabašno. Svakog jutra bi se po izlasku iz kade, posmatrala u ogledalu. Koža joj nije sjajna. I svuda su neke dlačice. Umela je da u tim trenucima mašta kako na sebe navlači novi sloj kože – besprekorno negovane, ćosave, uz obline gde treba da budu. A onda bi prelazila na afirmacije. Gleda svoje oči, tamo duboko, ubeđujući sopstveno biće da je najlepše, da je zahvalna na svakoj pori. Šalje ljubav u predstojeći dan i očekuje sve najbolje.

U Beogradu nije želela ocene. Nije videla poentu u tome da je drugi ocenjuju.

Melodija *Somewhere over the rainbow* svirkala je iz tašne. Bila je ubeđena da je poslovni telefon isključila, ali je sada bilo jasno da nije.

„Ćao, Moamere. Aha, tu sam, ali danas imam obaveze... Da, da.. Rekao si da sutra dolaziš. Da. Već sam ti rekla. Ne, nema šanse. Čujemo se sutra. Ne. Izdrži. Ajde, ajde, zvaću te. Ćao.“

Svoj posao nije ni volela ni mrzela. Radila ga je i nije mnogo mislila. Umela je da u žutu svesku zapisuje

momente koji su joj na neki način bili lepi. Baš je s Moamerom imala nekoliko takvih. Mnogo su razgovarali. I kada bi se prepustila i počela da priča o nebu, on bi rekao: „Sad bih da svršim, posle ćemo o plavetnilu.“

Ćoškara. Profesionalka. Kamenjarka. Trotoarka. Raspanđrkača. Kurčožderačica. Fufa. Dromfulja. Jebaljka. Štajgara. Droca. Kurveštija. Kurcolomka.

Novinarka s kojom se nalazila na kafi imala je ekskluzivno pravo na intervju povodom objavljenog romana i nagrade. Iako je Jasnu baš smaralo da prepričava o čemu roman govori, znala je da joj je to i obaveza.

„Draga Jasna, pre svega, želela bih da vam čestitam na uspehu. Znete li da ste prva autorka čiji je prvenac pobedio na ovom konkursu? Kako se osećate sada, kada ste u istom košu sa velikanima naše književnosti?“

Uf, trebalo je da popuši ono pola džointa.

„Recite mi, čime se bavite? Pripremate li nešto novo?“
Definitivno je trebalo.

Tokom glupe ispitivačke misije setila se Moamera. Iako je to izbegavala, on joj je bio drag. Poslednji put su se videli pre mesec dana i tada je rekao: „Znaš, ti si najdivnija osoba koju sam ikada držao za sisu.“

„A, Jasna, recite mi, ali me nemojte pogrešno shvatiti, molim vas. Volontirate u centru za gluve i nagluve već godinama...“

„Ne vidim zašto bi to bila bitna informacija?“

„Da li u tome ima neke simbolike? Okruženi ste ljudima koji vas ne čuju.“

„Da, tako je“, rekla je i izvinila se novinarki, zamolivši je da joj pitanja, ipak, pošalje mejlom. Imala je preča posla...

Bila je svesna jednog. U svim ovim mahalama morala se dočekati – smrt.

ŽELIM VAM SVE NAJBOLJE NA TOM PUTOVANJU

U izlogu Manga blejao je noj. Ulice su bile pune ljudi i niko nije obraćao pažnju. Dve studentkinje su stajale ispred prodavnice, gledale u odeću na lutki. Cipele blatnjave, para se kratko zadržavala na staklu. Stao sam pored njih da bih ga bolje osmotrio. Jedna je htela salonke, druga da dodirne materijal žutog kaputa. Ptica je gledala iznad njihovih glava u januarski pločnik Knez Mihajlove. Povila je dugi vrat i zaronila kljun u desno krilo. Lakirane čizme su jače sijale od njenog perja. Devojke su se kikitale pa razdragano ušle kroz klizna vrata. Dodirnuo sam staklo dlanom, kažiprstom pažljivo kucnuo nekoliko puta da bi me džin primetio. Polako je izvukao glavu iz krila i opet se zagledao u šetalište kao da razmišlja. Osvrnuo sam se oko sebe da bih ustanovio da li ga je još neko primetio. Nijedan pogled u nojevom pravcu, nijedan uzvik iznenađenja, straha ili radosti. Radnica Manga je prišla lutkama i pre nego što je jednu od njih obuhvatila oko struka i ponela na presvlačenje nasmešila mi se. Noj je raširio krila i kljunom počeo da prebira po njenoj visoko podignutoj punđi. Ušao sam u radnju. Stao sa druge strane izloga. Nojevi guzovi su se šepurili iznad moje glave. Okrenuo se ka meni i rekao:

- Kako mlečne masti utiču na tebe?
- Ne znam – odgovorio sam.
- Možda bi valjalo da se testiraš. Ućutao je i uzdahnuo.
- A keratin? Vej?
- Nemam pojma.

Nesvesno sam pokušao da uvučem stomak. Ispravio sam ramena. Napolju je počeo da pada sneg. Uporno je piljio ka šetalištu, kao zagledan u prolaznost vremena.

– Ja bih da dovedem svoje telo do savršenstva.

– Šta to znači?

– Pa brate, ishrana i tegovi. I naravno kardio. Ali, bato, ne može telo bez mozga, a moj je mali.

– Mali ti je? – zakašljao sam se.

– Samo ti zajebavaj. Nova godina i nove odluke. I nemoj ni da mi spomeneš rezolucije, koristimo naše reči.

– Okej.

Ćutali smo. Iza nas, prodavnica je bila puna uzbuđenih kupaca. Košulje, čarape i šeširi su tiho padali na uglancani pod dok je iznad njih žamor pulsirao u ritmu koraka i smeha.

– Jel znaš šta sam ja, buraz?

– Noj? – pažljivo sam upitao.

– Daj, nemoj da si površan. Nije sve u onom spoljašnjem, ima nečeg i u, znaš već. Unutra.

Krilom je zamahnuo od sitne glave ka grudima prekrivenim crnim perjem.

– Ptica?

– A nemoj me sa rasizmom sad. Moraš da paziš šta pričaš, jebote. Ne možeš da kažeš crncu da je crnac. Kažeš mu da je čovek. Kontam da ne možeš baš ni da mi kažeš da sam životinja, osim ako ne izbacujemo u teretani. To bi bilo okej, brate, kompliment, brate. To je ok.

Nije prestajao da uzdiše. Kao da ga je zajahao depresivni demon koji se svom težinom svalio na njegova leđa, pritiskao i mučio pluća i želudac. Kao da ima kilu ili da mu je strašno zapušen nos, puhtao je i duvao. Gledao sam kako se perje podiže i spušta. Duge sive noge su se oslanjale na zajebane kandže.

– Dobro, šta si? Glup sam, ne znam.

– Ja sam suština. S U Š Š Š T I N A. Pročistiš telo, osnažiš duh, ostane suština, buraz. Ostane ono što je bitno. Ono unutra. Moraš da imaš stav. Moraš da znaš odakle potičeš. Ko su ti preci, ko ti je ekipa. Onda ideš dalje, dignute glave. Boriš se za sebe, za svoju suštinu. Ko ti se usprotivi, pozoveš ekipu, izvrneš njegovu suštinu iz lobanje. Jer to nije dobra suština. Razumeš, brate?

Klimnuo sam glavom. Zamislio sam nojevu opaku ekipu kako odvrcu šiju afričkom termitu jer je smatra da je dug jezik kod ženke baš vruć atribut.

– Ispričaću ti sada nešto – rekao je tiho kao da se poverava. – Postoji taj šaman u Novom Sadu. Odvela me jedna riba tamo. Vrh riba, brate. I kao, on joj je ortak, bavi se nekim travama, leče i pročišćavaju duh. Ja, buraz, znam, šta se jede kad se čisti telo: zeleni čaj, celer i laneno seme, ali ovaj baja ima sve sastojke za ajahuasku i daje je besplatno svima koji mu u kuću ulaze sa dobrim namerama. Kontaš ti to? Svako ko ozbiljno želi da pročisti duh zna za njega i ajahuasku, ortak. I sve je prirodno. Ja to podržavam.

Kljunom je kliktao i proizvodio zvuk sličan mljackanju nekog zardalog robota. Oči su mu se razrogačile od oduševljenja kada je počeo da se priseća.

– Tu sam, bajo moj, odlepio. Imao sam vizije. Moja stara majka i otac u nekim žutim kolima voze mene u pelenama kroz džunglu, nebo se otvorilo, pakleni vozači okruženi crvenom prašinom vozili su harlije oko sunca, sve u krug u krug do besvesti i mi smo im se pridružili. Osećao sam kako mi se mozak širi i postaje čulo dodira i ukusa, sve je prolazilo kroz mene. Sve. Lav je prišao, jahala ga je najjebozovnjija ženka noja, pružila mi je ruku i rekla da moram da se iskupim. „Borba je sve, brate.“ Tako mi je rekla, kao da je boginja svih porničarki. Moćno, čoveče. Kad sam se probudio nisam znao gde su mi novčanik i nove adidaske, ali je lik bio prijatan, skuvao nam je čaj i ispržio jaja, proteini bato moj, poklonio mi je svoje stare čizme u kojima je hodao kroz Amazonsku prašumu, pa

sam se prilično oraspoložio. Posle tog iskustva sam mnogo razmišljao i krenuo korak po korak. Teški treninzi, zdrava ishrana i duboka samospoznaja. Počeo sam da čitam, sve od početka. Prvi na redu su bili Ivica i Marica, tu sam porazio želju za ugljenim hidratima, Ezopove basne – sad sam vegan, idem redom i neću posustati. Stigao sam do Andersona. Devojčica sa šibicama, ortak. Koji je to sjeb! Plakao sam k'o ikona. Vidiš onaj čošak tamo, tu sam bio prošle noći i palio šibice. Bilo je dovoljno hladno. Minus me je dobrano radio, ali na kraju ništa jebote, ne osećam ništa. Iskupljenje je teška stvar kad ti je mali.

Iskezio sam se.

– A jebi se. Mozak. Mozak mi je mali. Jedino što sada znam je da sam otišao najdalje sa šamanom, pa sam ga zvao da dođe pošto je danas Božić, moram da probam da pročitam Šibicarku u tom stanju. Rekao je da ću isporučiti mozak ali produktivna patnja je ok, to moraš da znaš ortak. Brine me jedino što ništa na svetu nema gori ukus od ajahuaske osim kada povraćaš ajahuasku.

Kljunom je povukao rajsferšlus bomber jakne na lutki i elegantno skliznuo kroz vrata na vlažnu ulicu. Mahnuo sam mu iz izloga. Zanesen mislima, nije mi uzvratio. Negde ispred njega praznične pahuljice su padale na kaput promrzlog šamana.

ONOMATOPEJA TIŠINE

Metla (bez drške)

Metla je sredstvo za čišćenje. Na jednom kraju ima ono čupavo što čisti, a na drugom kraju ima dršku. Osim njegove metle koja je nema. Umesto drške, njegova metla ima malu, plastičnu ručku. Tom metlom je nezgodnije čistiti jer čovek mora da se savije skoro skroz do poda da bi je koristio, a u mornarici je naučio da to nije dobar položaj. Zato je otišao da kupi usisivač. Kada je stigao u prodavnicu, neko u ostavi je nekom drugom doviknuo “Daj onu metlu, tamo iz ćoška.” Zbog toga je prvo došlo obezbeđenje, pa onda policija i na kraju hitna pomoć. Kada su ga konačno pustili iz bolnice on se vratio kući, a da nije kupio usisivač. Ali metlu je svejedno bacio.

Nezgodna na poslu

Poštovani,

Ovim Vas obaveštavam da je u ranim jutarnjim časovima dana [današnji datum], mlađi vodnik K. S. samom sebi naneo ubodnu ranu u predelu vrata. Povređeni je odmah zbrinut u dežurnoj ambulanti i lekari očekuju potpun oporavak. U skladu sa vojnim pravilima i praksom, a posebno s obzirom na prethodne incidente koje je mlađi vodnik K. S. izazivao (videti izveštaj od datuma [prethodni datum]), predlažem da se mlađi vodnik K. S. po hitnom postupku otpusti iz vojske.

Major D. N.

Dodatak preporuci o otpuštanju mlađeg vodnika K. S. iz vojske [strogo klasifikovano]

Poštovani,

Iz prethodnih izveštaja možete jasno videti da je mlađi vodnik K. S. više od dva meseca izazivao teže poremećaje radne discipline kao i ozbiljno narušavanje radne atmosfere i timskog duha u svojoj jedinici.

Kao što Vam je poznato, mlađi vodnik K. S. je dana [tadašnji datum] podneo prijavu protiv poručnika G. V. preskačući pri tom uobičajeni lanac komande zbog čega je disciplinski odgovarao. Lično sam ispitao poručnika G. V. povodom navoda u prijavi mlađeg vodnika K. S. i utvrdio da je optužba mlađeg vodnika K. S. protiv poručnika G. V. potpuno neosnovana. Mlađem vodniku K. S. je zbog toga izrečena disciplinska mera, o čemu sam Vas i obavestio u izveštaju od datuma [prethodni datum], i naloženo mu je da se, po izdržavanju disciplinske mere, vrati pod komandu poručnika G. V. što je mlađi vodnik K. S. odbio. Obzirom da se radi o direktnom odbijanju naređenja, mlađem vodniku K. S. je na licu mesta izrečena još jedna disciplinska mera o čemu sam Vas takođe obavestio u istom izveštaju ([prethodni datum]). Na preporuku poručnika G. V., mlađem vodniku K. S. je ipak dopušteno da se, posle izdržavanja obe izrečene disciplinske mere vrati u svoju jedinicu i pod komandu poručnika G. V. bez ikakvih daljih posledica. Na dan završetka izdržavanja dve uzastopne disciplinske mere [današnji datum], mlađi vodnik K. S. je samom sebi naneo ubodnu ranu u predelu vrata.

Ovakvo ponašanje je nedostojno pripadnika naših redova i može se veoma negativno odraziti na sliku vojske u celini. Shodno tome, moje mišljenje, kao i mišljenje poručnika G. V. je da bi, pri otpuštanju mlađeg vodnika K. S. iz vojske po hitnom postupku kao razlog trebalo navesti psihičke razloge bez ulaženja u detalje koji su prethodili incidentu. Iz istih razloga takođe predlažem, a poručnik G. V. se saglašava, da se gorenavedeni incident službeno

zavede kao “slučajna povreda pri izvršavanju redovnih dužnosti”.

Major D. N.

Ni reč

Danas je ceo dan primao saučešće. Lično, mejlom, telefonom, telegrafom... Totalni haos. O samoj sahrani da i ne priča. Prosto nije mogao da poveruje koliko se ljudi sjatilo da njegovom pokojnom ocu oda počast. “Ratni veteran,” govorili su, “Ponos naše nacije.” “Nema više takvih,” “Pravi heroj,” “Bila je čast poznavati ga...” Uzalud je pokušavao da im objasni da je stari lagao, da nije ostao u kolicima zbog nagazne mine već zato što je sam sebi prosvirao metak kroz glavu. Govorio im je, ali nije uspeo da ih ubedi, a onih nekoliko i dalje živih iz očevog voda - prvi put ih je i video tad, na sahrani, stari nikada nije ni govorio o njima - samo su stajali sa strane i tiho vrteli glavama, nit’ potvrđujući, nit’ poričući zvaničnu priču. Bilo mu je čudno, ali nije imao vremena da se u sred one gungule još i s njima zamajava. Samo je u prolazu prečuo kako pominjaju njihovog tadašnjeg vođu tima: odličan instruktor, sjajan na terenu, svi mu živote duguju i tako dalje. Zanimljivo, stari ga za pedeset godina nije pomenuo ni jedanput.

I bi noć

Vrata su zaključana, prozori zamandaljeni. Nema televizora. Nema ni radija. Povremeno zuji kompjuter. Mejlovi od Udruženja veterana automatski idu u “trash”. Socijalna pomoć i markice za hranu: ostavite ih u sandučetu, ne zvonite na vrata. Veče je vreme za buđenje. Tri ujutro za kupovinu. Neka se ljudi dešavaju drugima.

Nedefinisani poremećaj ličnosti

E, daklem stvarno! Ma, bolje da ti ne pričam. Kakvih sve ima... to je strašno. Zamisli samo, upada danas lik u

ordinaciju sa sve kućetom u rukama i s vrata urla "Moj pas je peder!" Ne zezam te. A kucov? Lep ko sunce. Retriver. Jedva godinu dana da ima. Samo trepće jadničak i maše repom. A ovaj urla li urla. Hoće da ga, pazi sad, "depederizujemo". Tačno tako je rekao. A? Ma koje crno cerekanje - gde bre znaš koja budala nosi pištolj a koja ne. Uglavnom. Uspemo mi nekako, na jedvite jade, da smirimo ludaka i znaš šta nam kaže? Kaže, pas mu je peder jer stalno zaskače druge mužjake! Ozbiljno. Pa ništa. Objašnjavamo mi njemu da kucovi to tako, potpuno normalno. Kad je lik skočio! E, samo što mu oči nisu ispale, mislila sam da će infarkt da ga strefi. Kako bre to normalno, šta mi bre znamo, pojma mi nemamo šta je normalno a šta ne... Ustrali smo se jebote. Pa, stvarno je imao pištolj. Srećom ništa. Da. Al' da čuješ kraj. Daklem, ludak urla šta već urla i na kraju izvali kako on to ne može da podnese, ništa tu nije normalno, svi smo se mi urotili protiv njega i samo najednom - Cap! Istrese ono kuće iz ruku i zum - istrča napolje. A kucov, mukica, sedi na onom podu i ništa mu nije jasno. Ma, presladak je. Daj svrati do ordinacije jednog od ovih dana da ga vidiš. Pa da, i dalje je tu. Slušaj. Kad je ovaj otutnjao pogledamo mi kuće, a kucov čipovan. Proverimo čip u bazi i znaš šta nađemo? Terapijski pas! E! Ma ne bre to - oni terapijski psi što ti prave društvo kad si malo šano dušo. Da znaš da je i delovao kao da mu treba. Da, da, našli smo ga na kraju, al' ga nije hteo nazad. Ma otkud znam, neki bivši vojnik, veteran, šta li je već. Izbacili ga iz vojske jer je dildika. Jeste. Da. Hoće, kaže, da mu daju nekog psa koji neće da zaskače druge pse. Ma, pazi da ga ne dobije. I tako, ostade nama terapijski retriever. Aj' pa svrati da ga vidiš.

Sinak, pravim muškarcima se to ne dešava

Razmišljao je o doktorovim rečima dok ga mozak nije zboleo, ali je zaključak ostajao isti: ili on nije bio pravi muškarac, ili se ono nije dogodilo.

Ako se ono dogodilo, onda on nije bio pravi muškarac. I ne može da se vrati u kasarnu.

Ako se ono nije dogodilo, onda je bio pravi muškarac. I mogao bi da se vrati u kasarnu.

Ali bi se onda ono što se nije dogodilo dogodilo opet.

Izmučen logičkim paradoksom, uzeo je flašu vodke i bacio se pod voz.

CELOVITOST

1.

Čim sam otvorio oči ugledao sam smrknuta lica roditelja, a onda je do mene u jednom naletu dopreo mučan miris bolnice pojačan osećajem slabosti koja mi je zarobila telo. Prva pomisao da zavirim pod pokrivač, ma koliko jaka, užasno me je plašila te sam odlučio da to otkriće, u nedostatku lične hrabrosti, prebacim nekom drugom u ruke. Možda i zbog toga što je nešto čuti nosilo u sebi blaži udarac nego videti i moglo se podneti lakše. Niko još nije progovarao, ali ne mogu da tvrdim da je tišina postajala neprijatna s obzirom da usled očiglednih efekata lekova i ošamućenosti vreme nije proticalo kao i obično, tih desetak minuta mog doživljaja do pojave doktora su vrlo lako mogli trajati tek nekoliko trenutaka. Ušao je i bez okolišanja (osobenost svih doktora izgledalo mi je) izrazio žaljenje rekavši da su uradili sve što je u njihovoj mogućnosti ali da ovog puta nisu uspeli da spasu nogu. Uprkos tome što sam ga čuo vrlo jasno nisam u potpunosti verovao u iskrenost njegovih reči. Ipak, dokaz je bio nadohvat, tu blizu, ležao je na pljuvomet od mene. Kako se još nisam usuđivao da pogledam usledila su bezuspešna nastojanja da promrdam prste na levoj nozi ali sam bio pun lekova te mi se činilo da ništa ispod struka nije moje. Iz straha da još više ne uznemirim majku i oca sputao sam svoje emocije koliko sam mogao koncentrišući se na neravnine pokrivača u dnu kreveta u želji da razlučim prate li oblik moje potkolenice i stopala.

Doktor je srećom govorio istinu.

Odmah po otpustu iz bolnice izvukao sam na svetlost dana sakrivenu štaku, godinama krišom upotrebljavanu samo u privatnosti stana. Konačno sam bio sposoban da bez stida izađem na ulicu, i da otpočnem razgovor s ljudima nenatopljen gnusnim osećanjem inferiornosti. Nogu, narednih meseci, skoro da nisam ispuštao iz vidokrug, a kada bi se to slučajno desilo brzo bih joj se vraćao s upornošću kojom brižna majka proverava sigurnost deteta u parku. Blagodeti koje sam crpeo iz vizuelnog prisustva kompletnosti tela nisu prestajale ni noću s obzirom da sam zbog uzbuđenja retko spavao.

Ožiljak je vrlo brzo sasvim zarastao što mi je pružilo priliku da na miru ispitam patrljak. Ustanovio sam veliko slaganje sa slikom iz moje glave, sama linija kao i tačno mesto ispod kolena gde je rez napravljen bili su takvi kao da sam lično vodio ruku hirurga.

U časovima dokolice predano sam opipavao patrljak. Sledio sam stručni savet kako bih izbegao pojavu bola i senzaciju fantomskog uda, iako sam iskreno sumnjao da je to važno i u mom slučaju. Često dodirivanje i gledanje kože na mestu gde se ranije nalazio ekstremitet bio je jedan od praktičnih načina da se mozak navikne na „nove telesne granice”. Bol mi ne bi ni najmanje smetao, ali poslednje što sam želeo bilo je da i dalje osećam svoju amputiranu nogu.

2.

Moja istorija je istorija mojih pokušaja. Bez imalo patetike, granice života kao da su bile oivičene zamišljenom linijom koja je povezivala naredni s pređašnjim pokušajem, poput stubića pobijenih u zemlji. U tom ograničenom prostoru sam se kretao, ili bolje reći posrtao nalik prebijenom bokseru koji iznova naleće na konopce ringa. Tačno sam bio u stanju da vrlo pouzdano prizovem svoje impresije i razmišljanja iz svakog perioda života kada me je

opsesivno pohodila nova ideja kako se rešiti uljeza, izvora svih mojih nedaća.

Počelo je, svakako, s fantaziranjem. Moćna slika voza koji uništava sve pred sobom i usput me, u oštrom kontaktu s šinama, zauvek odvaja od noge predstavljala je moju prvu ozbiljnu fascinaciju. I za samo zamišljanje ovako pojednostavljenog scenarija bila je neophodna velika doza hrabrosti koju sam stekao tek u tinejdžerskom dobu. Ova intimna želja se naravno nikad nije ostvarila, delom zbog toga što nije bilo železnice u mojoj blizini. Ipak, verovatno najviše zasluga ide mom strahu da nešto ne pođe po zlu, voz je bio previše grubo i bučno oruđe da bi se mogao staviti u službu mojih, tada već istančanih potreba. Mada, moram priznati, jednom sam se nalazio u pravom iskušenju da prebacim nogu preko šina dok sam bio u poseti dragom prijatelju iz unutrašnjosti blizu čije kuće je prolazila pruga, ali je iznenadna odlučnost nestala tiho kako je i došla.

Stvaran pokušaj usledio je čim su se roditelji, uvereni u moju nastupajuću zrelost, usudili da mi povere stan na duže periode u toku dana. Zabarikadirao sam se u sobu i čvrsto vezao očev kožni kaiš ispod kolena u nadi da ću uspeti da prekinem dotok krvi. Realizacija je bila amaterska, razumljivo, te nikako nisam uspevao da pritegnem nogu dovoljno snažno da bi došlo do željenog ishoda.

Narednog puta sam se pripremio znatno bolje. Kako bih ispravno podvezao nogu postavljenu maramu sam krvnički zatezao štapom sve do granice izdržljivosti. Doduše nakon nepuna tri sata bio sam prinuđen da popustim pritisak, bol je postajao nepodnošljiv, već tada se rodila misao da lekove protiv bolova načinim obaveznim elementom mojih budućih pokušaja. Od namere podvezivanja sam kasnije potpuno odustao saznajući da ovaj postupak, nestručno sproveden, može u nekim slučajevima izazvati otkazivanje bubrega.

U očajničkoj potrazi za bilo kakvom vrstom razumevanja opipljivu utehu pronašao sam na opskurnim internet forumima koji su okupljali ljude sa sličnim problemima kao što je moj. Nakon višemesečne prepiske s bezimenim sapatnicima bilo je jasno da su se u dve najpopularnije metode ubrajale pronalaženje hirurga koji će ilegalno obaviti amputaciju i upotreba suvog leda u cilju stvaranja nepovratnih oštećenja na neželjenom ekstremitetu. Obe ideje sam odbacio nakon prespavane noći. Novcem kojim bih podmirio zahteve nekakvog divljeg kasapina ni iz bliza nisam raspolagao. Druga zamisao je u trenutku zazvučala ostvarivo sve dok se nisam iz slatke omamljenosti vratio u realnost u kojoj se suvi led nije mogao pronaći u obližnjem supermarketu. Bio sam prepušten sopstvenoj domišljatosti. Povrede oštrim predmetima koje bi mogle dovesti do infekcije nisu dolazile u obzir jer je slab stomak, moj verni pas iz detinjstva, strašljivo drhtao na svaku pomisao otvaranja kože i pojave krvi.

Rešenje se nametnulo samo, nakon gledanja dokumentarnog filma o nastradalim planinarima. Strpljivo sam sačekao zimu svakodnevno fino klešući plan o najefikasnijem izazivanju promrzlina.

U susret noći s najvećim prognoziranim minusom i ledenim vetrom izašao sam na pustu zajedničku terasu svoje zgrade, s rasklopivom stolicom i ćebetom u jednoj i kofom vode u drugoj ruci. Do svitanja i podizanja temperature je imalo više od petnaest sati, nadao sam se da će biti dovoljno. Povrnio sam levu nogavicu pantalona do nevidljive crte ispod kolena i još jednom osetio zadovoljstvo zato što mi je ovaj pokušaj garantovao preciznost. Ohrabren kutijom jakih analgetika u džepu uronio sam nezaštićeni deo noge u kofu i zatim je izložio oštrom vetru, s namerom da je posipam hladnom vodom na svakih sat vremena.

Potpuno sam došao k svesti tek negde pred zoru, lekovi su me potapali u san a hladnoća izvlačila na površinu

tokom cele noći. Nogu nisam osećao. S osmehom sam je spustio na tlo uz tup zvuk, težila je poput nakovnja.

3.

Prvo sećanje je skakutanje, uz pogled prikovan na kamenčiću u kredom iscrtanom kvadratu s brojem pet. Igrali smo školice u parku. Sagnuo sam se uspešno, stigao do kraja i okrenuo u skoku, ali nisam potom uspeo da se pokrenem i nastavim na levoj nozi. Nakon večnosti stajanja raširenih nogu u dnu crteža na betonu nekako sam se trgnuo i otrčao kući.

Počeo sam s vezivanjem leve noge kanapom kako bih što ređe padao u iskušenje da je koristim kao i da često sedim na njoj sve do potpunog utrućea. Potkolenica i stopalo su mi se činili kao neki dodatak ili strano telo, svakako nisu bili moji. Postojao je taj jasni prelaz, ta demarkaciona linija gde sam se završavao. Ispod nje se nemo prostiralo živo meso bez duše.

Kad god bi mi se za to pružila prilika na ulici bih promatrao ljude s amputiranim udovima i zatim imitirao i s divljenjem ponavljao njihove pokrete do tančina u svojoj sobi. Neuobičajeno ponašanje i osamljenost nije prošla neopaženo, moja porodica se ozbiljno zabrinula i poslala me kod psihologa i lekara opšte prakse. Ne sećam se detaljno tih opširnih razgovora, ostao mi je samo utisak bezbroj puta ponovljenih pitanja i nesigurno predloženih terapija.

Jedna od vežbi koju sam morao praktikovati kući uključivala je posmatranje u ogledalu. Cilj je bio da se zbunjeni mozak nauči i navikne na ispravnu telesnu celinu i uoči direktnu vezu između svojih naredbi i posledičnih pokreta. Ubeđivali su me da je to najbolji put do izlečenja. Svakodnevno sam, celog leta, satima stajao potpuno go gledajući u svoj odraz, u pružanje svojih granica. Tražio sam neku nepravilnost, naprslinu, ni sam nisam znao šta, sve vreme uveravajući sebe da ono, ona tamo noga jeste, i da će zauvek biti deo mog tela.

Sadržaj:

Majda Banjanović <i>Duh</i>	3
Marina Čović <i>Ne se ljutit!</i>	6
Tamara Filipović <i>Sumasišavši u šumi 1</i>	24
Milana Grbić <i>Mara</i>	28
Ljiljana Grubač <i>Plan</i>	32
Tanja Lučić <i>Noć na Zemlji</i>	36
Angelina Meringer <i>Tamo gde spavaju čudovišta</i>	42
Miljan Milanović <i>Plišani ježevi ne bodu</i>	48
Srdan Miljević <i>Ja, dželat</i>	57
Dragana Mokač <i>Želim vam sve najbolje na tom putovanju</i> ..	61
Jasna Rajić <i>Onomatopeja tišine</i>	65
Bojan Vračarević <i>Celovitost</i>	70